

KERKENES PROJESİ

2011 SEZONU ÖN RAPORU

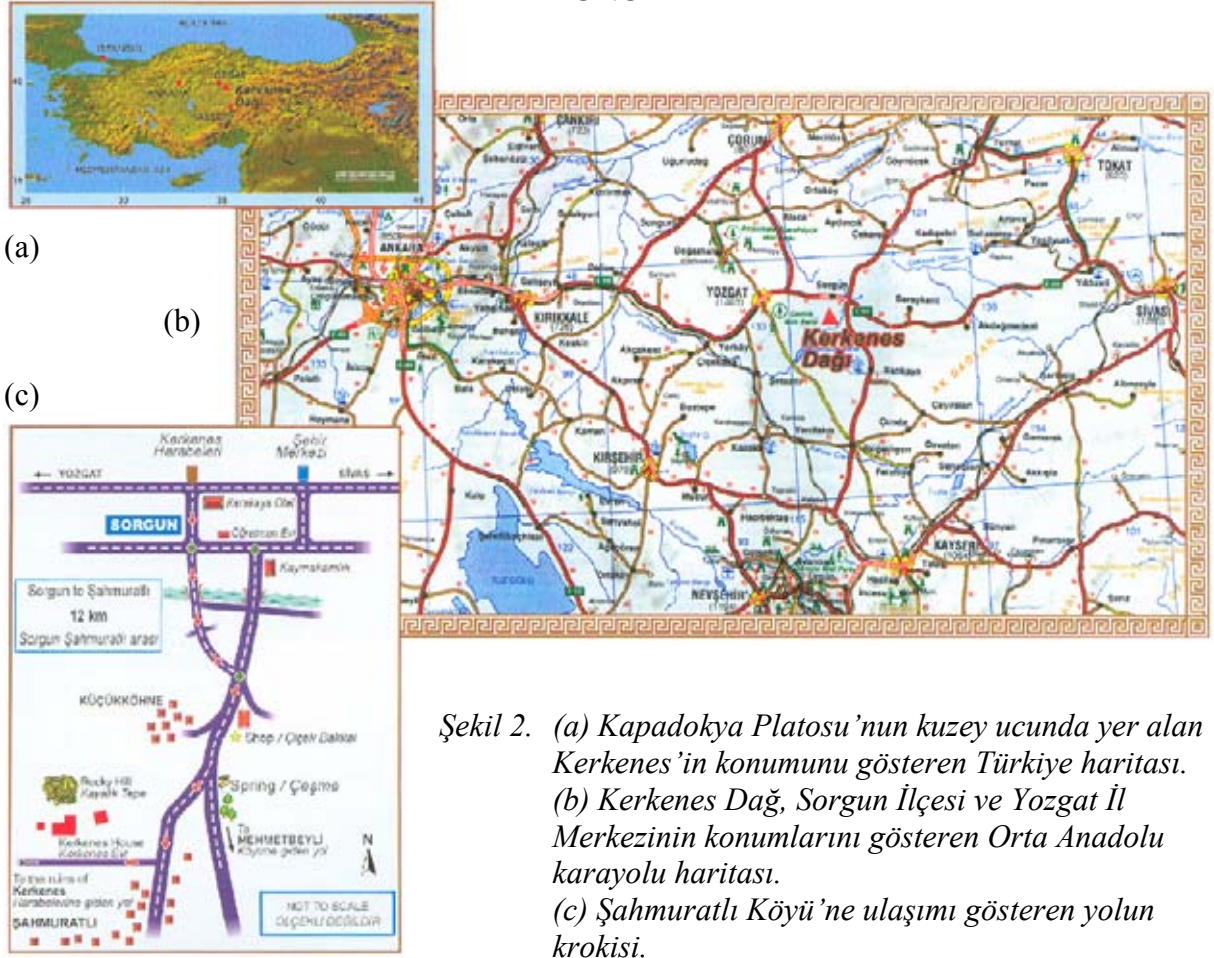
*Şekil 1. Kapadokya Kapısı'nda bulunmuş olan altın süs eşyası.
(11dpcg3232)*

Geoffrey Summers
Françoise Summers
Scott Branting
Dominique Langis-Barsetti

Tercüme:

Pelin Ayter, Güzin Eren, Mete Can Göksaran, Yasemin Özarıslan

KONUM

Şekil 2. (a) Kapadokya Platosu'nun kuzey ucunda yer alan Kerkenes'in konumunu gösteren Türkiye haritası. (b) Kerkenes Dağ, Sorgun İlçesi ve Yozgat İl Merkezinin konumlarını gösteren Orta Anadolu karayolu haritası. (c) Şahmuratlı Köyü'ne ulaşımı gösteren yolun krokisi.

Kerkenes Proje Ofisi
Hazırlık Baraka Binası
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Çankaya, Ankara TR 06088

Kerkenes Kazı Evi
Şahmuratlı Köyü
Sorgun, Yozgat
Tel/fax: +90 354 421 5154

Posta Adresi
Kerkenes Projesi
Mimarlık Fakültesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Ankara TR 06088
TÜRKİYE

Tel/Fax: +90 312 210 6216
METU Faks: +90 312 210 7966

Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü
Tahran Caddesi 24
Kavaklıdere
Ankara TR-06700
TÜRKİYE

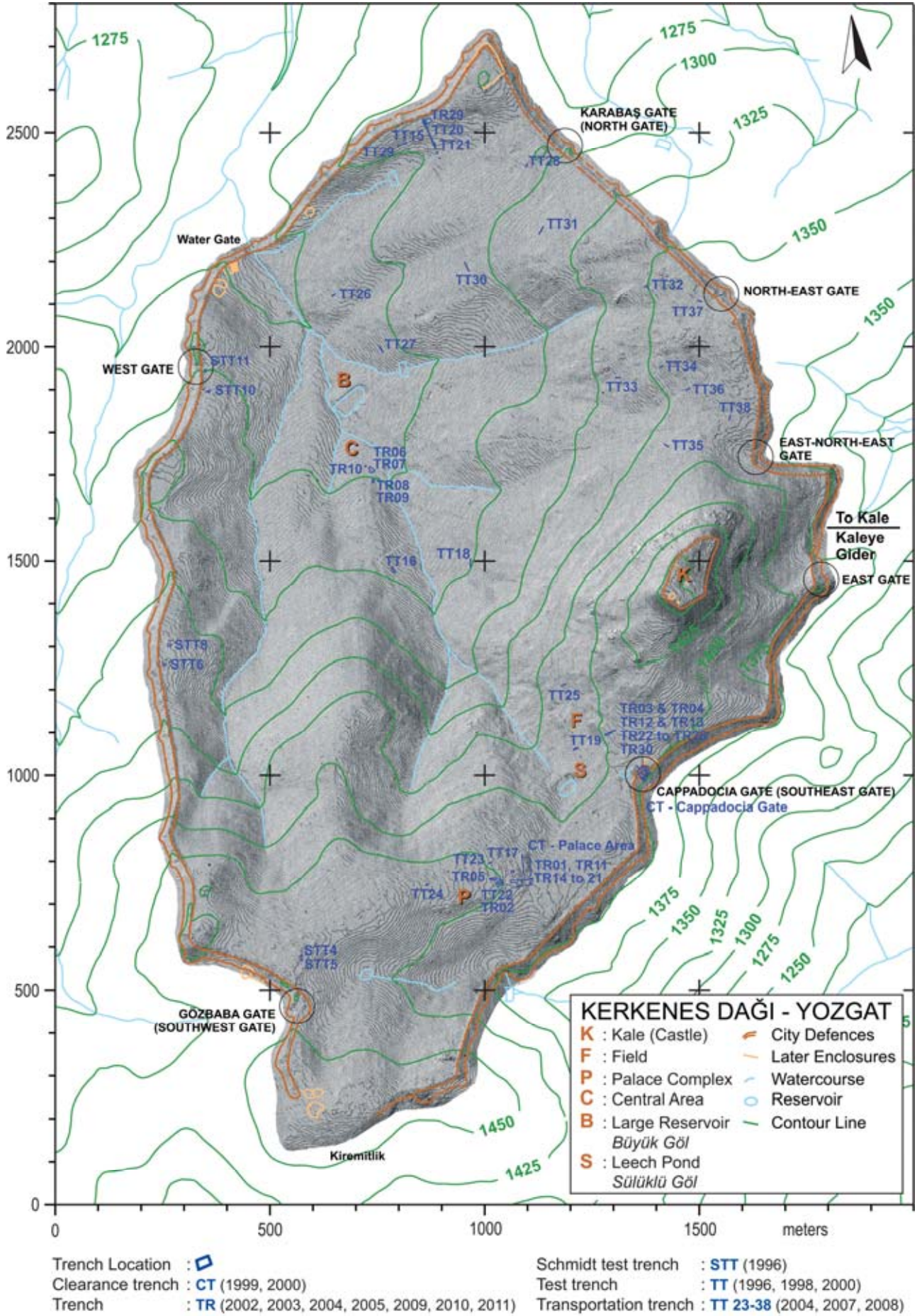
Tel: +90 312 427 5487
Faks: +90 312 428 0159

Kerkenes Web Sayfası

<http://www.kerkenes.metu.edu.tr>

Şekil 3. İşlem GIS tarafından, ERDAS Imagine yazılımıyla GPS yüzey araştırması verilerinden hazırlanan Kerkenes Sayısal Arazi Modeli (Digital Terrain Model).

GENEL BAKIŞ

Şekil 4. 2011 Ocak ayında Şahmuratlı Köyü ve arka planda Kale. (11dpcg0122)

2011’de Kapadokya Kapısı’nda gerçekleştirilen kazı programı sonlanırken, şehir kapısının iç geçidinin iç kısmında, taş döşemenin üzerindeki yanık enkazın altında, ezilmiş halde, altından yapılmış gösterişli bir süs eşyası bulunmuştur (Şek. 1). Şahmuratlı Köyü’ne tepeden bakan Kerkenes Dağı (Şek. 2, 3 ve 4) üzerinde yer alan Demir Çağı başkentindeki 19. sezon arazi çalışmaları, toprağın tamamen nemli olup arazi şartlarının elektrik özdirenç çalışması için ideal olduğu Nisan ayının sonlarında, kentin Kuzey Ucu’nda gerçekleştirilen jeofiziksel yüzey araştırması ile başlamıştır. Eylül ayında Kapadokya Kapısı’nda kazılar tamamlanmış ve alan çalışmasının bitiminden kısa süre sonra Kerkenes 2011 Festivali düzenlenmiştir.

2011 EKİBİ

Geoffrey D. Summers

Araştırmacı Öğretim Üyesi, Yakın Doğu Araştırmaları Enstitüsü, Chicago Üniversitesi
Doçent, Antropoloji Anabilim Dalı, New York Devlet Üniversitesi, Buffalo

ve

ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerleşim Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı
C/o Mimarlık Fakültesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 06088, Türkiye

Ofis Tel: +90 312 210 6213

Ev Tel/Faks: +90 312 210 1485

e-posta: summers@metu.edu.tr

Françoise Summers

Mimarlık Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara 06088, Türkiye

Ofis Tel: +90 312 210 2221

Ev Tel/Faks: +90 312 210 1485

e-posta: fsummers@metu.edu.tr

Scott Branting

Yönetici, Center for Ancient Middle Eastern Landscapes (CAMEL)

The Oriental Institute, The University of Chicago

1155 East 58th Street, Chicago, IL 60637, USA

Tel: +1 773 834-1152

Faks: +1 773 702-9853

e-posta: branting@uchicago.edu

2011 Arazi Sezonu ve Arazi Sezonu Sonrası Çalışmaların Katılımcıları

Proje Başkanı:	Geoffrey Summers	
Başkan Yardımcısı:	Scott Branting	
Başkan Yardımcısı ve Mimar:	Françoise Summers	
Başkan Yardımcısı:	Sevil Baltalı Tırpan	
Bakanlık Temsilcileri:	Çiğdem Demiroğlu	
	Serpil Ölmez	
Arkeolog ve öğrenci asistanlar:	Iraz Alpay	Sergey Emeliyanov
	Pelin Ayter	Mete Can Göksaran
	Sema Bağcı	Robert Jennings
	Marco Barisic	Dominique Langis-Barsetti
	Ferhat Can	Anthony Lauricella
	Joshua Cannon	Joseph Lehner
	Evan Carlson	Bonnie Nilham
	Merve Demiröz	Yasemin Özarslan
	Güzin Eren	Susan Penacho
Jeologlar:	Nuretdin Kaymakçı	Pınar Kaymakçı
	Aslı Oflaz	
Konservatör:	Noël Siver	
Mimar:	Ahmet Çinici	
Epigraf:	Susanne Berndt-Ersöz	
Arkeobotanistler:	John Marston	Lucas Proctor
Arkeozoolog:	Evangelia Ioannidou Pişkin	
Fiziksel Antropologlar	Yılmaz Selim Erdal	Burcu Yıldız
	Melis Koruyucu	
İllüstratör:	Ben Claasz Coockson	
<i>Örenyeri Restorasyonu ve Koruması</i>		
Restoratör Mimar:	Nilüfer B. Yöney	
Restorasyon Projesi Mimarı:	Çıngı Salman	
Arazi Denetçisi Restoratör Mimar:	Erkan Kambek	
Yapı Mühendisi:	Ahmet Türer	
<i>Arazi sezonu sonrası çalışma, araştırma ve yayın, Türkiye</i>		
Grafik Tasarımı:	Ali Çinkı	
Proje Araştırma Asistanı:	Paul Kazo Kazaev	

Kerkenes Eko-Merkezi Projesi

Kerkenes Eko-Merkez'le işbirliğinin birçok bakımdan projede çok önemli rol oynadığının altını çizerek 2011 asli ekip üyelerine katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz.

Proje Başkanı:	Françoise Summers
Proje Danışmanı:	Soofia Tahira Elias-Özkan
Proje Koordinatörü:	Berrin Çakmaklı
Endüstriyel Tasarım:	Güner Mutaf ve Korkut Mutaf
Ekolojik Mimari:	Özün Taner ve Torkan Fazlı

Kerkenes Eko-Merkez Projesi faaliyetlerine ait raporlar ayrıca ele alınmaktadır

<http://www.kerkenes.metu.edu.tr/keco/index.html>

Kerkenes ve Şahmuratlı Köyü Derneği ŞAHDER, Kerkenes Eko-Merkezi Proje ekibi ile yakından ilişkili olarak çalışmaktadır.

ŞAHDER Başkanı: Sabri Erciyas

TEŞEKKÜR

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Genel Müdürü Murat Süslü ve çalışanlarına teşekkür ederiz. Melik Ayaz, her zaman olduğu gibi yardım ve tavsiyelerini eksik etmemiştir. Birbirinden başarılı Bakanlık Temsilcilerimiz, Çiğdem Demiroğlu ve Serpil Ölmez'e olduğu kadar, Yozgat Müze Müdürü Hasan Şenyurt ve ekibine de teşekkürlerimizi sunarız. Kerkenes Kazı Bekçimiz Mehmet Erciyas, ören yeri ve proje ortamının korunması ve bakımı konusunda üzerine düşenden daha fazlasını üstlenmiştir. Yozgat Valisi Necati Şentürk'e, Yozgat İli Kültür ve Turizm Eski Müdürü Bahri Akbulut ve müteakibi Lütfi İbiş'e, Sorgun Kaymakamı Levent Kılıç'a, Yozgat Belediye Başkanı Yusuf Başer'e ve Sorgun Belediye Başkanı Ahmet Şimşek'e ve ekiplerine projemiz için gerekli her türlü teşviki sağlamalarından ötürü minnettarız. Yerel kuruluşlara; Yozgat İl Özel İdaresi, TEDAŞ ve Türk Telekom'a yardımlarından dolayı müteşekkirimiz. Sorgun, Karakız, Dedefakılı, Çekerek ve Belencumafakılı Belediyeleri tarafından sağlanan ağır vasıtalar restorasyon çalışmalarının yürütmesinde önemli rol oynamıştır. Şahmuratlı Köyü ve Köy Muhtarı Turan Baştürk'e gösterdikleri geleneksel Anadolu misafirperverliğinden dolayı teşekkürü bir borç biliriz. Kerkenes ve Şahmuratlı Köyü Derneği ŞAHDER, çeşitli proje faaliyetlerine dahil olmuş ve Osman Muratdağı, minibüsü ile ekibe hareket kabiliyeti kazandırmıştır.

Kerkenes Projesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından tahsis edilen ofisinde, Mimarlık Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, ODTÜ Müzesi, TAÇDAM ile Malzeme Konservasyon Laboratuvarı ve Fotogrametri Merkeziyle işbirliği yapmaktadır. ODTÜ'de yıl boyunca sürdürülen araştırma faaliyetleri ve sonuçlarının yayımı, ODTÜ Geliştirme Vakfı kanalıyla sağlanan cömert bağışlar sayesinde gerçekleştirilmektedir. ODTÜ Bilgi İşlem Merkezi projeye teknik destek sağlamaktadır. Mimarlık, Makine Mühendisliği, Metalurji Mühendisliği ve Jeoloji Mühendisliği bölümlerinden; Yerleşim Arkeolojisi, Arkeometri ve GGIT Lisans Üstü Programlarından meslektaşlar ve öğrenciler, araştırma ve yayın için katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Hidrojeoloji ve Antropoloji Bölümlerinden uzmanların çalışmaları devam etmektedir.

Kerkenes Projesi, Türkiye'de çeşitli araştırma faaliyetlerinde bulunan Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nün desteği ile yürütülmektedir. Bu bakımdan, Enstitü Müdürü Lutgarde Vandeput'a süregelen desteğinden dolayı teşekkür ederiz. Ne yazık ki Kerkenes Projesi artık AIAE/BIAA'dan maddi destek görmemektedir ancak yüzey araştırması ekipmanını sağlayarak arazi çalışmalarımıza katkıda bulunmasından dolayı BIAA'ya müteşekkirimiz. Proje'nin, Chicago Üniversitesi *Oriental Institute* ve Proje Başkan Yardımcısı Scott Branting ile resmi ortaklığı bulunmaktadır. Uluslar arası işbirliği aynı zamanda UCLA Cotsen Arkeoloji Enstitüsü, Cornell Üniversitesi bünyesindeki Malcolm ve Carolyn Wiener Ege ve Ön Asya Dendrokronoloji Laboratuvarı, UC Berkeley Buffalo SUNY Üniversitesi, *Laboratoire de Géographie Physique - CNRS* ve Anadolu Demir Çağı Seramik Projesi'ni kapsamaktadır. Floransa Üniversitesi'nden Stefania Mazzoni liderliğindeki İtalyan ekip, civardaki Kuşaklı sitinde yüzey araştırmasını yürütürken, Kerkenes Projesi tesislerini olduğu kadar bölgeye dair bilgileri de bizimle paylaşmıştır.

2011 Sponsorlarımız Andrea Dudek, Amerikalı anonim bağışçı, AICC, AKG Gazbeton, İngiliz-Türk Derneği-Bernard ve Innes Burrows Memorial Award, Archaeocommunity Vakfı, Binks Trust, Catherine Novotny, Charlotte Bonham-Carter Trust, Çimpor Yibitaş Yozgat Çimento, Erdoğan M. Akdağ Vakfı, Hazel Bertz, John Kelley, John Notz, Loeb Classical Library Vakfı, MESA, METU-BAP Ödeneği, Chicago Üniversitesi Yakınoğu Araştırmaları Enstitüsü, UCLA Cotsen Arkeoloji Enstitüsü, ABD Büyükelçiliği Kültürel Koruma Fonu ve Yenigün'dür. GEOSCAN ve İşlem GIS yazılım konusunda destekte bulunmaktadır. Son olarak, tüm ekibimize, kazı evi personeline ve Şahmuratlı Köyü işçilerine en içten teşekkürlerimizi sunarız. Onların azmi, şevki ve fedakarlıkları olmasaydı bu kadar yol alınamazdı.

PROJE TESİSLERİ VE KERKENES EKO-MERKEZİ

1993 senesinden beri Kerkenes Projesi, arkeoloji, mimarlık ve diğer ilgili bölümlerde eğitim gören gerek Türk gerekse yabancı öğrencilere arazi deneyimi kazandırmaktadır. Proje tesislerine yıllar boyunca yapılan eklemeler, hem ziyaretçi öğrencilere hem de köy sakinlerine yönelik eğitsel aktivitelere olanak sağlamaktadır. Bu sayede, bir yandan Kerkenes Eko-Merkez Projesi gelişimini sürdürürken, bir yandan da köy halkı günlük işleyişin bir parçası haline gelmektedir. Ankara’da, Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde yer alan bir ekip ise “Şahmuratlı Köyü ve Kerkenes’i Tanıtma, Güzelleştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği” ŞAHDER ile işbirliği halinde çalışarak sürdürülebilir kırsal kalkınmayı teşvik etmektedir. Kerkenes Eko-Merkez Projesi; yenilenebilir enerjinin, damla sulama yöntemi kullanılan organik bahçelerin ve yapılarda doğru malzemeler ile enerji-etkin tasarımların kullanımının yaygınlaştırılması aracılığı ile sürdürülebilir kırsal yaşamı teşvik eden bir platformdur. ODTÜ öğrencileri, bir yandan pratik deneyim kazanırken bir yandan da Eko-Merkez’deki gelişmelere katkıda buldukları ‘Uygulamalı İnşaat’ etkinliklerine katılmak için Kerkenes Eko-Merkez’ine gelmektedirler.

Kerkenes Projesi, sponsor ve dostların cömert destekleri sayesinde, araştırmacı, öğrenci ve ziyaretçiler için tesis olanaklarına sahip olmuştur (Şek. 5). Erdoğan Akdağ Araştırma ve Eğitim Merkezi, yemek olanaklarına sahip geniş bir toplantı salonu barındırmaktadır. Güneş Evi bünyesinde, geleneksel tandırın yanı sıra, yenilenebilir enerji kullanımını teşvik amacı ile güneş ocakları ve kurutucuları da yer almaktadır. 2004 yılında yapılan Saman Balyası Evi, hem yatılı misafirleri ağırlamak için, hem de ŞAHDER tarafından kullanılmaktadır (Şek. 6).

Şekil 5. Erdoğan Akdağ Araştırma ve Eğitim Merkezi hem proje ekibi üyelerine hem de ziyaretçilere hizmet vermektedir. Soldan sağa: Françoise Summers, Şahmuratlı Köyü Muhtarı Turan Baştürk, ABD Ankara Büyükelçiliği Baş Müsteşarı Jess Baily, Dr. Şevket Bağcı, Christine Biggs, Avustralya Büyükelçisi Ian Biggs, Capie Baily. (11kecg1201)

Şekil 6. Motorlu güneş-takip düzeneğine sahip yeni güneş ocağının yanında duran Şahmuratlı Köyü kadınları. (11kecg0109)

Ziyaretçiler

Antik kente ulaşım için yüksek şasili dört-çekerli bir arazi aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte, komşu köyden gelen bu ziyaretçimizin de bize hatırlattığı üzere Demir Çağı kent sakinlerinin alışkın oldukları ulaşım aracı atlar olacaktır.

Şekil 7. Projenin Land Rover'ı, engebeli arazide geleneksel ulaşım araçları kadar çevik değil. (11dpcg0310)

Mayıs ayında, Yozgat Müzesi'nde çalışan Büyük Nefes Projesi'nden meslektaşlarımız ve ODTÜ Yerleşim Arkeolojisi bölümünden öğrenciler Kerkenes arkeolojik kazı alanını ziyaret etmiştir (Şek. 8). Arkeolojik gezi turları düzenleyen Andante Travel'dan bir grup da Mayıs ayında Kerkenes'te bir tam gün geçirmiş (Şek. 9), Haziran ayında ise Türk-İngiliz Kültür Derneği Ankara'dan günübirlik bir gezi düzenlemiştir (Şek. 10).

Şekil 8. Büyük Nefes ekibi ve ODTÜ öğrencileri restorasyonu yapılan Kapadokya Kapısı'nın taş kaplı şevi önünde. (11dpnd0317)

Şekil 9. Kenti Mayıs ayında ziyaret eden Andante Travel grubu, bahar yağmuruna hazırlıktı. (11dpcg0424)

Şekil 10. Türk-İngiliz Kültür Derneği'nden gelen grubu karşılayan hava gezi için çok daha elverişliydi. (11dpcg0804)

Sorgun Büyük Termal Oteli'nin aşçısı, geleneksel testi kebabını ilk olarak Mayıs ayında South Dakota Devlet Üniversitesi "Study Abroad" grubuna ikram etmiş (Şek. 11 ve 12), ikinci bir kez ise Haziran ayında Avustralya Büyükelçisi Ian Biggs, Christine Biggs, Ian ve Emma McGuirk ve oğulları Sam için hazırlamıştır (Şek. 13 ve 14).

Şekil 11. South Dakota Devlet Üniversitesi ekibi ve ODTÜ öğrencilerinin Mayıs ayındaki ziyareti. (11dpcg0503)

Şekil 12. Berrin Çakmaklı, Sorgun Büyük Termal Oteli aşçısının yanında Juliette Temperli ve Chris Briddick'e açıklamaları tercüme etmekte. (11kecg0435)

Şekil 13. Taş kaplı şevin önünde, soldan sağa, Çiğdem Demiroğlu, Yılmaz Erdal, Burcu Yıldız, Melis Koruyucu, Ambassador Ian Biggs, Christine Biggs, Emma and Ian McGuirk ve oğulları Sam. (11dpcg0711)

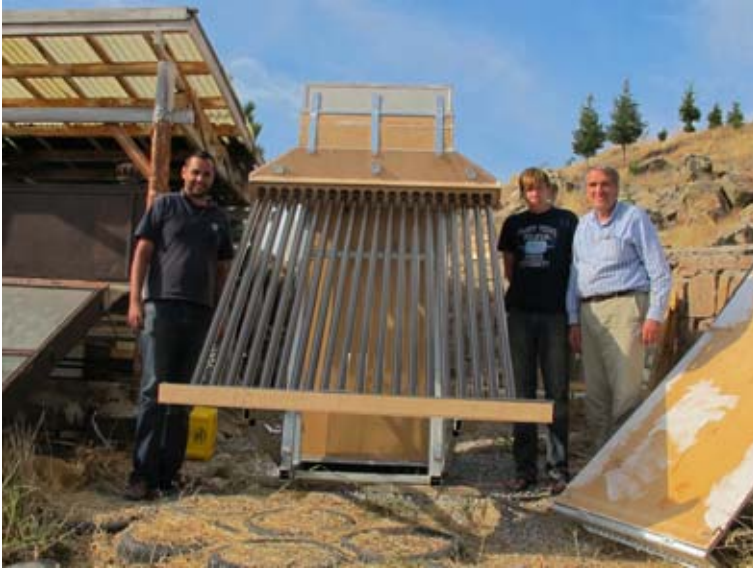

Şekil 14. Testi Kebabı, servise hazır olunca kırılarak içinden çıkarılacağı kil testilerde ağır ağır pişmekte. (11dpcg0733)

Kerkenes Eko-Merkezi, Ankara Uluslararası Yardımlar Komitesi'nden (AICC) cömert bağışlar almıştır. 16 Haziran'da Kerkenes'i ziyaret eden komite üyeleri, Güner Mutaf tarafından tasarlanan güneş kurutucusuna uygulanan iyileştirmeleri gözlemlemişlerdir (Şek. 15 ve 16). Diğer grupların yanı sıra, okullar tarafından da antik kent ile Kerkenes Eko-Merkezi'ne geziler düzenlenmiştir (Şek. 17). Bu tür geziler, önümüzdeki senelerde Türkiye'nin kültürel mirası ile çevresinin korunmasından sorumlu olacak olan genç neslin farkındalığının artırmasına yönelik katkıda bulunmaktadır.

Şekil 15. AICC üyeleri ve Kerkenes Proje ekibi. (11dpkc1018)

Şekil 16. Korkut Mutaf, Sergey Emeliyanov ve Güner Mutaf yeni güneş kurutucusu parçalarını birleştirmekteler. (11kecg1102)

Şekil 17. Okul çocuklarından oluşan kalabalık birçok grup eğitsel gezilerinin son durağı olarak Kerkenes Eko-Merkezi'ne geldi. (11kecg0702)

2011 Kerkenes Festivali'nin gerekleŖtiđi 1 Ekim Cumartesi günü, ODTÜ Bilim Otobüsü, çok sayıda ğrenci, akademik ve idari personeli Ankara'dan Kerkenes'e getirmiŖtir (Ŗek. 18). Bu grubun içinde, bir gece konaklayarak ertesini gün 'Yerinde Mimarlık' dersinin 'Uygulamalı' kısmına katılan 17 ğrenci de mevcuttur (Ŗek. 19-23).

Ŗekil 18. Kentin ileri gelenleri, davetliler ve ğrenciler Kerkenes Festivali kapsamındaki antik kent turu için gelirken. (11dpnd3703)

Ŗekil 19. ODTÜ Mimarlık ğrencileri ve yerel zanaatkarlar Eko-Merkez 'de. (11kecg1337)

Ŗekil 20. Öğrenciler kil fırını inŖası için Mustafa Usta'dan yardım alırken. (11kecg1338)

Şekil 21. ODTÜ öğrencileri köylülerle beraber geleneksel kerpiç tuğla üretirken. (11kecg1332)

Şekil 22. Mimarlık öğrencileri, inşa ettikleri deneysel binada geleneksel ve modern malzemeleri bir araya getirmekteler. Gazbeton (AAC) tuğlalar, AKG Gazbeton tarafından bağışlanmıştır. (11kecg1318)

Şekil 23. Öğrenciler ve yerel ustalar ile Kazı Bekçimiz, Kerkenes Güneş Evi'ndeki 'Uygulamalı' projede beraber çalışırken. (11kecg1306)

2011 Kerkenes Festivali

1 Ekim Cumartesi günü gerçekleşen 2011 Kerkenes Festivali'nde Yozgat Valisi değerli davetlileri içtenlikle karşılamıştır. Festival programı, Kerkenes'te açığa çıkarılmış olan önemli buluntuların sergilenmekte olduğu Yozgat Müzesi'ni ziyaret ederek başlamıştır. Müze turunu takiben, Yozgat Belediye Başkanı Yusuf Başer'in davetlisi olarak *Hayri İnal Konağı*'nda gösterişli bir kahvaltı edilmiştir (Şek. 22). Kerkenes'te, rehber eşliğinde antik şehir turunu (Şek. 25 ve 26) sonrasında yenen öğle yemeğini ve halk oyunları gösterisi takip etmiştir (Şek. 27-29). Güneşte pişirilen ve kurutulan yiyeceklerin tanıtımı için ise ŞAHDER tarafından bir kermes düzenlenmiştir (Şek. 30).

Sorgun Kaymakamı Levent Kılıç ve Sorgun Belediye Başkanı Ahmet Şimşek'e Kerkenes Eko-Merkez'deki bu öğleden sonrasının hatırlanmaya değer bir etkinlik olmasını sağlayan cömert katkıları ve desteklerinden dolayı teşekkür borçluyuz.

Şekil 24. Yozgat Belediye Başkanı Yusuf Başer'in ev sahipliğini yaptığı kahvaltı. Soldan sağa: Belediye Başkanı Yusuf Başer, Capie Baily, Jeff Baily, Yozgat Valisi Necati Şentürk, Avustralya Büyükelçisi Ian Biggs, Christine Biggs ve Elif Barutcuoğlu-Wade. (11dpcg3409)

Şekil 25. Kentin ileri gelenleri, seçkin misafirler, ziyaretçiler ve ekip üyeleri Kerkenes Festivali esnasında Kapadokya Kapısı'nda. (11dpcg3414)

Şekil 26. Yerel magazin habercileri. (11dpnd3707)

Şekil 27. Avustralya Büyükelçisi Biggs ve Yozgat Valisi, testi kebabını kırarak açarken. (11kecg1204)

Şekil 28. Şahmuratlı Köyü kadınları, Yozgat Valisi'ne Güneş Evi'nin çatısının tamiri için yaptığı yardımlardan ötürü minnetle teşekkür ederek, ona ve misafirlerine geleneksel içli gözleme ikramında bulunmaktalar. (11kecg1230)

Şekil 29. Halk oyunları, Kerkenes Festivali'nin dikkat çeken kültürel etkinlikleri arasındaydı. (11kecg1218)

Şekil 29. Ali Kılınçarslan ve Tahsin Baştürk, güneş ocaklarında pişirilmiş ve güneşte kurutulmuş ürünlerin tanıtımından sorumluydular. (11kend0209)

Projenin Geleceği

2011 Festivali, proje yöneticilerine, hem Yozgat Valisi'ne ve seleflerine, hem de 1993 yılından beri Kerkenes Proje ekibinin elde ettiği başarılarla katkıda bulunmuş olan yerel yönetim yetkililerine olduğu kadar sponsorlara ve dostlara da teşekkür etme fırsatını sağlamış oldu. Başkan Yardımcısı Sevil Tırpan, devam etmekte olan çalışmaların çeşitli unsurlarını misafirlere açıklamıştır (Şek. 31).

Kapadokya Kapısı'ndaki kazı programının sonuçlanması, kazı başkanının görevinin sonra ereceği zamanın da yaklaşması anlamına geldiği için, Geoffrey ve Françoise Summers, 1995'ten beri kazı ekibinin bir parçası olmuş olan Kazı Başkanı Adayı Scott Branting'e olan desteklerini açıkça ifade etmişlerdir.

Chicago Üniversitesi Yakın Doğu Araştırmaları Enstitüsü'ne bağlı olan Orta Doğu Eskiçağ Peyzajı Merkezi'nin müdürü olan Dr. Scott Branting, şehrin Kuzey Ucu'nda uzun vadeli bir kazı programını başlatmıştır. Kazı izninin şahsına devrine yönelik Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne başvurusu, gerekli tüm kurumsal desteğe (altyapıya) sahiptir. Scott, bu projeye ilk dahil olduğu 1995 yılından itibaren, projenin gelişim ve ilerlemesine pek çok temel katkıda bulunmuş olup; yazmış olduğu yenilikçi doktora tezi de bu Demir Çağı başkentinin araştırılmasına yöneliktir.

Scott, Aralık ayında, projenin ileriye dönük gelişimi konusunda Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile görüşmek amacı ile yapmış olduğu kısa seyahati esnasında, ODTÜ'deki yeni ve daha geniş proje ofisini (Şek. 32) ziyaret etmiştir.

Şekil 31. Kazı Başkan Yardımcısı Sevil Tırpan, devam etmekte olan çalışmaların çeşitli unsurlarını Yozgat Valisi ile diğer misafirlere açıklarken. (11dpnd3710)

Şekil 32. Scott Branting ve Geoffrey Summers ODTÜ'deki yeni ve daha geniş proje ofisinde, Kerkenes arşivlerinin uzun vadede korunması hakkında fikir teatisinde bulunurken. (11dpcg3706)

KERKENES'TE 2011 SEZONU ARAZİ ÇALIŞMALARI

İç Anadolu'da yer alan Kerkenes Dağ'daki Demir Çağı başkentinde (Şek. 33) gerçekleştirilen 2011 yılı çalışmaları beş başlıkta toplanmaktadır.

1. Baharda gerçekleştirilen jeofiziksel yüzey araştırması.
2. Haziran ve Temmuz aylarında gerçekleştirilen Kapadokya Kapısı kazısı.
3. Eylül ayında gerçekleştirilen Kapadokya Kapısı kısmi mimari konservasyon ve onarım çalışması.
4. Haziran ve Temmuz aylarında, şehrin Kuzey Ucu'nda bir kentsel yapı adasının bütününe açığa çıkarılmasını hedefleyen uzun vadeli kazı çalışmasının başlangıcı.
5. Buluntu konservasyonu ve envanter çalışması.

Şekil 33. Örenyerinin kuzey yönünden görünümü, şehir karşı tepenin arkasında uzanmakta. (11dpnd1706)

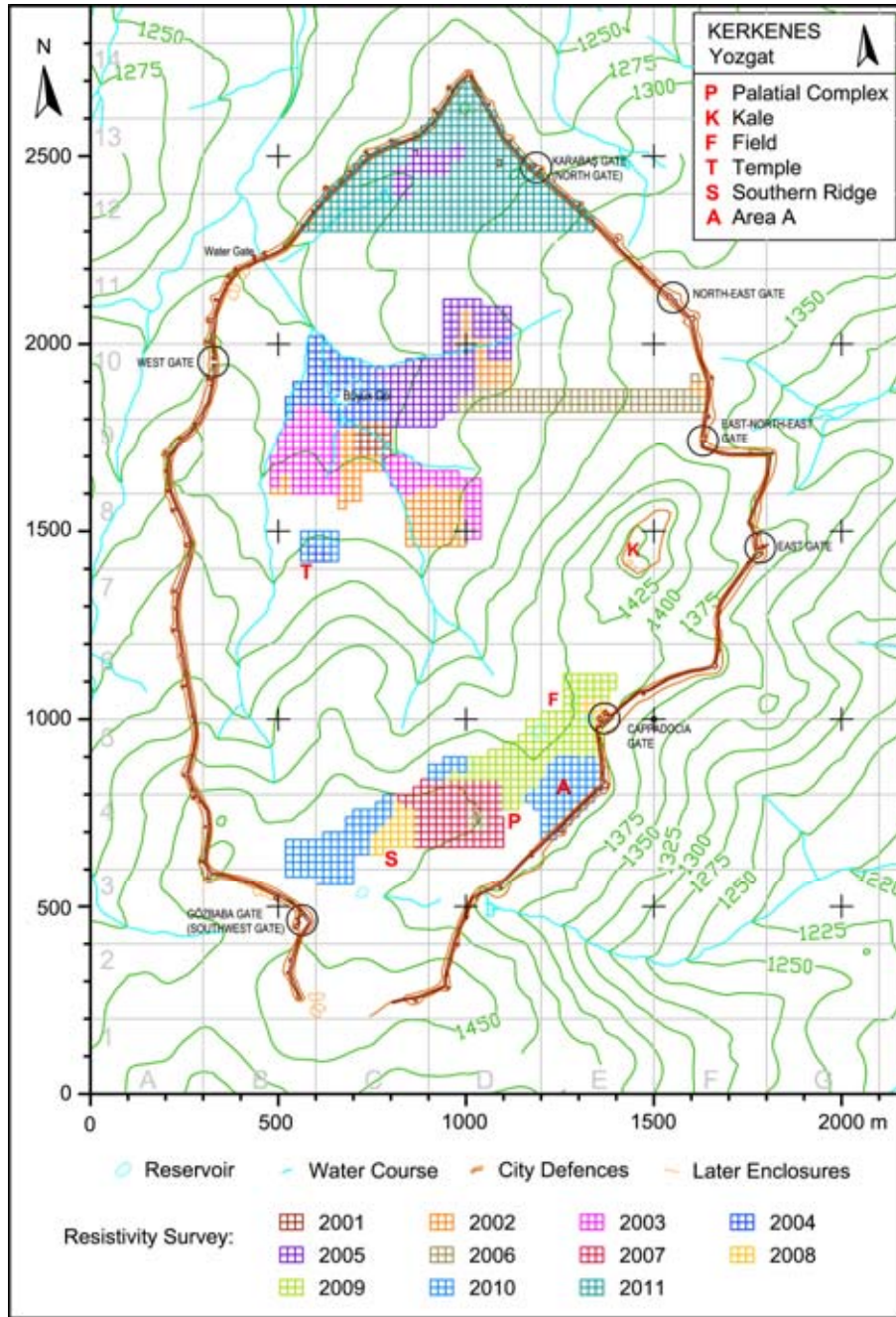
BAHAR JEOFİZİK YÜZEY ARAŞTIRMASI

Geoffrey Summers, Françoise Summers ve Dominique Langis-Barsetti

Amaçlar

Elektrik öz direnç yüzey araştırması şehrin kuzey ucunda yapılmıştır (Şek. 34). Bunun iki temel nedeni vardır:

- Yüzeyde kısmen görülebilen ve araştırmanın erken yıllarındaki jeomanyetik taramada net bir biçimde açığa çıkarılan geniş yapının kuzey uçtaki savunma duvarı ve geniş kuleyle alakalı bir işlev taşıdığına mümkün olduğu düşünülen kentin kuzey ucunda araştırma yapmak;
- 1996 ve 1998 yıllarında test açmalarıyla araştırılmış olup, Chicago Üniversitesi'nden Dr. Scott Branting tarafından uzun vadeli kazı programı kapsamına alınan geniş kentsel yapı adasını (Şek. 35 ve 36) bütüncül kentsel model çerçevesinde değerlendirmek.

Şekil 34. Kerkenes'te 2011 elektrik öz direnç yüzey araştırmasının yapıldığı alanları gösteren ilerleme haritası.

1998'deki yüzey araştırmasında kuzey sektörün tamamı gradiyometre ile, 2005'te ise "megaron"lardan bir tanesinin etrafındaki küçük bir alan elektrik direnç ölçer ile taranmıştır. 2005 yılı gradiyometre taramasında jeolojik yapı birçok detayın görülmesini engellemiş olsa da, bu tarama şehrin her yerinde gözlemlenen ve artık Kerkenes'in standart yapılaşması olarak kabul edilen özgün yapı adalarının varlığını ortaya koymuştur. Bu seneki yüzey araştırması, geçmiş senelerin sonuçlarını genişleterek büyük ölçüde netleştirmiş ve şehrin bu bölümündeki kentsel yapı düzenine dair bilgilerimizi daha ileriye taşımıştır. Araştırmada, tanımlanabilir durumdaki yapılar ile birlikte, daha önce gözlemlenmemiş yapılar da tespit edilmiştir.

Şekil 35. Şehrin kuzey sektörünün 1993 yılında sıcak hava balonundan çekilmiş eğik hava fotoğrafı. (93slhb0125)

Şekil 36. Kerkenes Dağı üzerindeki Demir Çağı şehrinin kuzey kesimine ait hava fotoğrafı (üstte) ve GPS verisi (altta). Dr Scott Branting tarafından daha detaylı araştırma için seçilmiş kentsel yapı adası, şehir duvarının kuzeybatı kesimi boyunca uzanmaktadır. Branting ve Summers 2002: p. 640.

Yüzey araştırması, şehrin uç noktasından başlayarak 2300 metre hattına uzanan kuzey sektöründe yoğunlaşmıştır. Sıra dışı koşullar, araştırma ekibinin (Şek. 37) 8 haftadan daha az bir zaman dilimine yayılan 45 günlük çalışmayı tamamlamasına izin vermiştir. Sağanak yağmur ve sezon dışı kar yağışı, kaliteli görüntülerin elde edilmesi için yeterli nemli ortamın oluşmasını sağlamıştır. Her biri 20 m.ye 20 m olup, toplam 356 kareden oluşan 14.2 hektarlık alan, Geoscan RM15 elektrik direnç ölçer ile taranmıştır (Şek. 34).

Önceki yüzey araştırmalarında belirlenen kareler, yeniden konumlandırılmış; toz kireç ve tahta kazıklar ile işaretlenmiştir. İhtiyaç duyulduğunda noktaların tekrar yerleştirilmesi için *total station* kullanılmıştır (Şek. 38-41) Şahmuratlı Köyü'nden 4-5 deneyimli işçi, yüzey araştırması ekibi gözetiminde Geoscan RM15 direnç ölçeri kullanmıştır (Şek. 42). Her kareye özgü formlar arkeolog ve asistanlar tarafından doldurulmuş ve anakayanın yeryüzüne çıkmış katmanları, duvar kalıntısı veya su birikintileri gibi yüzeyde görülebilen öğeler için özel notlar tutulmuştur.

Şekil 37. Jeofiziksel yüzey araştırması ekibi, Mayıs. Soldan sağa, ayakta: Harun Erciyas, Mehmet Baştürk, Fatih Arslan, Dominique Langis-Barsetti, Murat Tataroğlu ve Bonnie Nilhamn. Önde: Sema Bağcı, Güzin Eren ve Muhammed Babayiğit. (11dpkc0161)

Toplanan veriler günlük olarak Geoplot yazılımı yardımıyla işlenerek haritalandırılmıştır. Bu süreç kalitesiz veri içeren karelerin belirlenerek bir sonraki gün tekrar taranmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle nemli alanlar en son taranmıştır. Elektrik öz direnç ve gradiyometre haritaları, mevcut uydu görüntüleri, 1993 ve 1994 sezonlarından balon fotoğrafları ve GPS mikrotopografik araştırma verileri ile birlikte özenle çalışılmıştır (Şek. 43-49). *Surfer* yazılımı kullanılarak yayın için hazırlanan nihai görüntülerin kalitesi artırılmıştır. Kentsel yapı adası ve öğelerin başlangıç niteliğindeki planları, muhtelif veri kümeleri bir araya getirilerek çizilebilmektedir (Şek. 50 ve 51).

Şekil 38. Sema Bağcı elektrik özdirenç taraması için karelerin köşelerini total station ile yeniden konumlandırırken. (11dpkc0146)

Şekil 39. Güzin Eren total station için gezi kurarken. (11dpnd0315)

Şekil 40. Aslı Oflaz, kare köşeleri ahşap kazık ve toz kireç ile işaretlenirken, prizmayı tutmakta. (11dpnd0244)

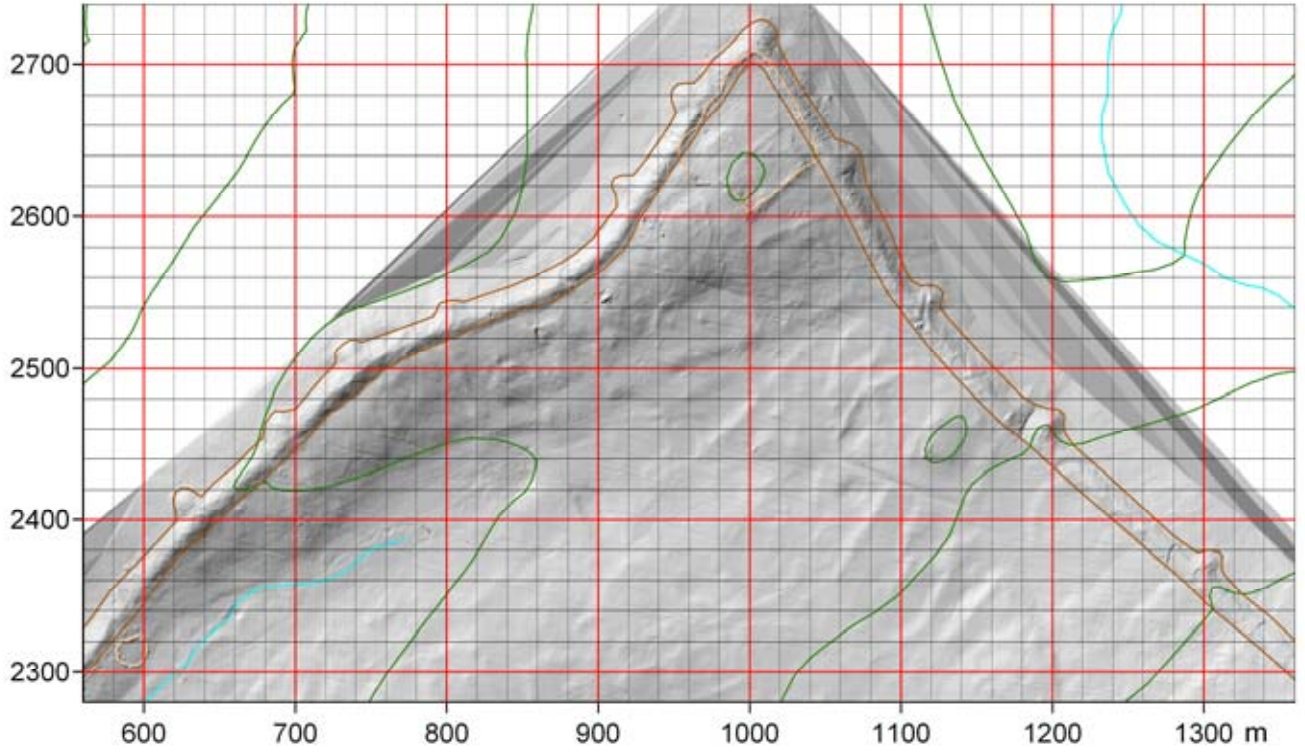
Şekil 41. Dominique Langis-Barsetti güneye doğru yeni kareleri total station ile belirlerken. (11dpcg0417)

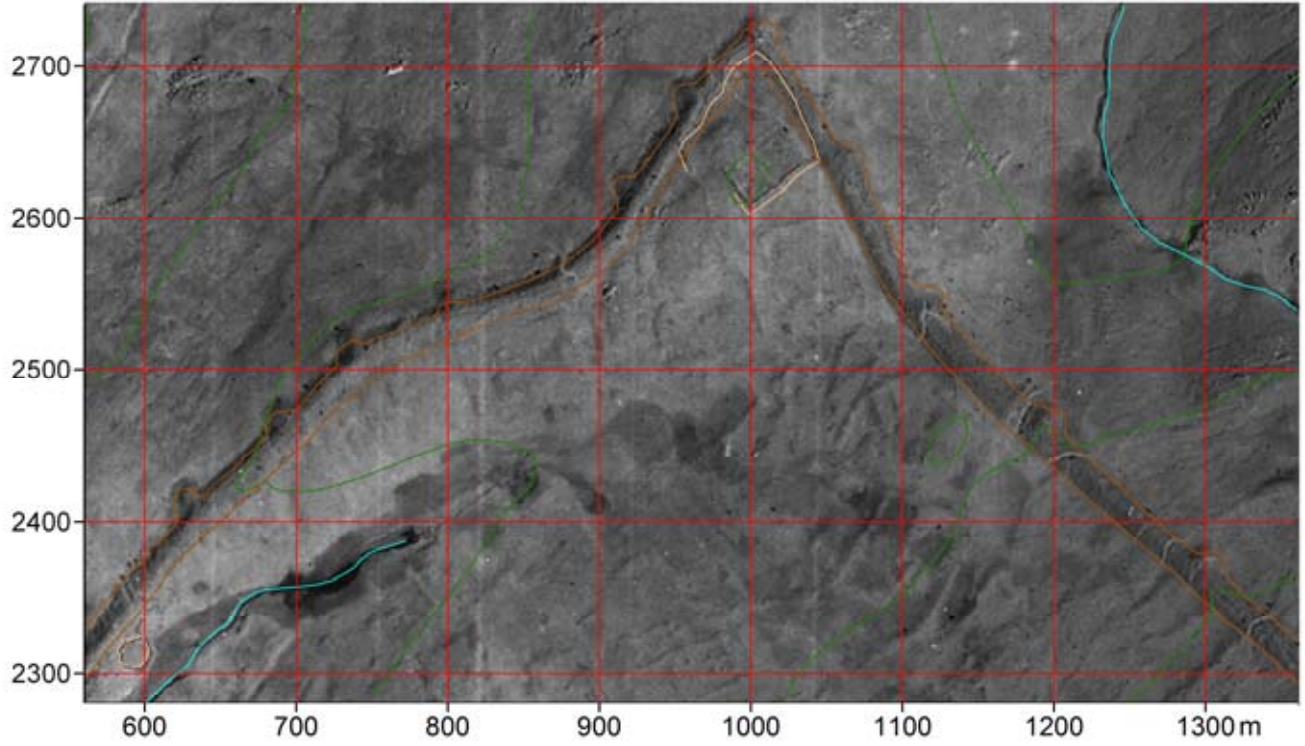
Şekil 42. Şahmuratlı Köyü'nden Muhammed Babayiğit, Harun Erciyas ve Mehmet Baştürk Geoscan RM15 elektrik direnç ölçer ile elektrik öz direnç çalışmasını yürütürken. (11dpcg0409)

*Şekil 43. Kentin kuzey kesiminin 1993'te sıcak-hava balonundan çekilmiş görüntüsü.
(93slhb0403)*

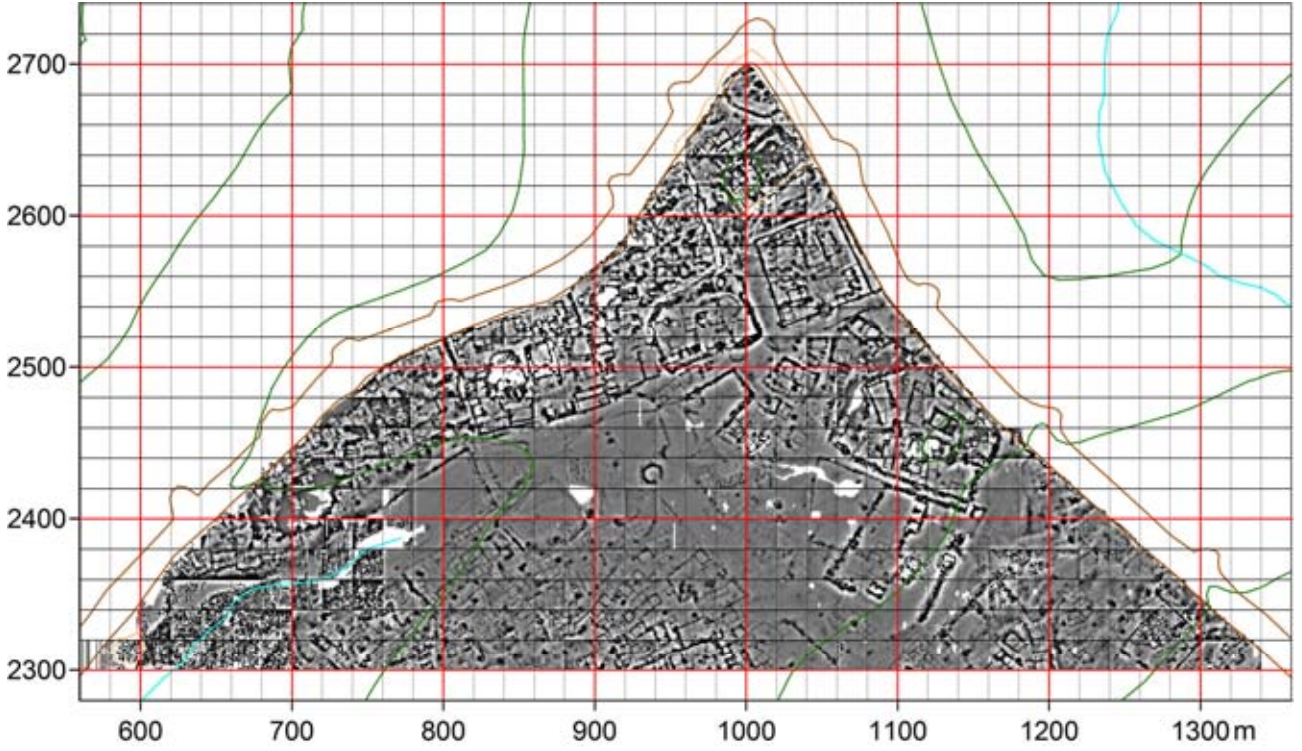

(a) GPS Microtopographic Survey

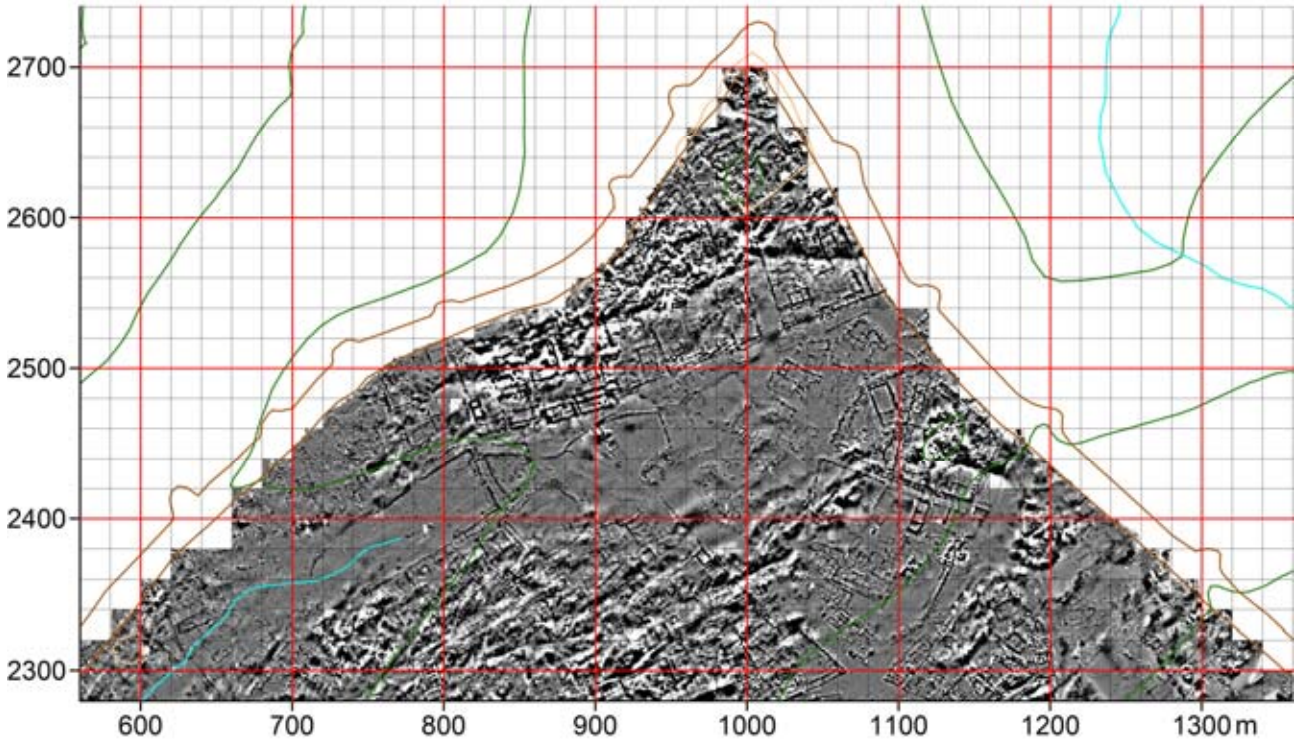

(b) Orthophoto

Şekil 44. (a) GPS topografik araştırma haritası ve (b) kentin kuzey ucunun ortofotoğrafı.

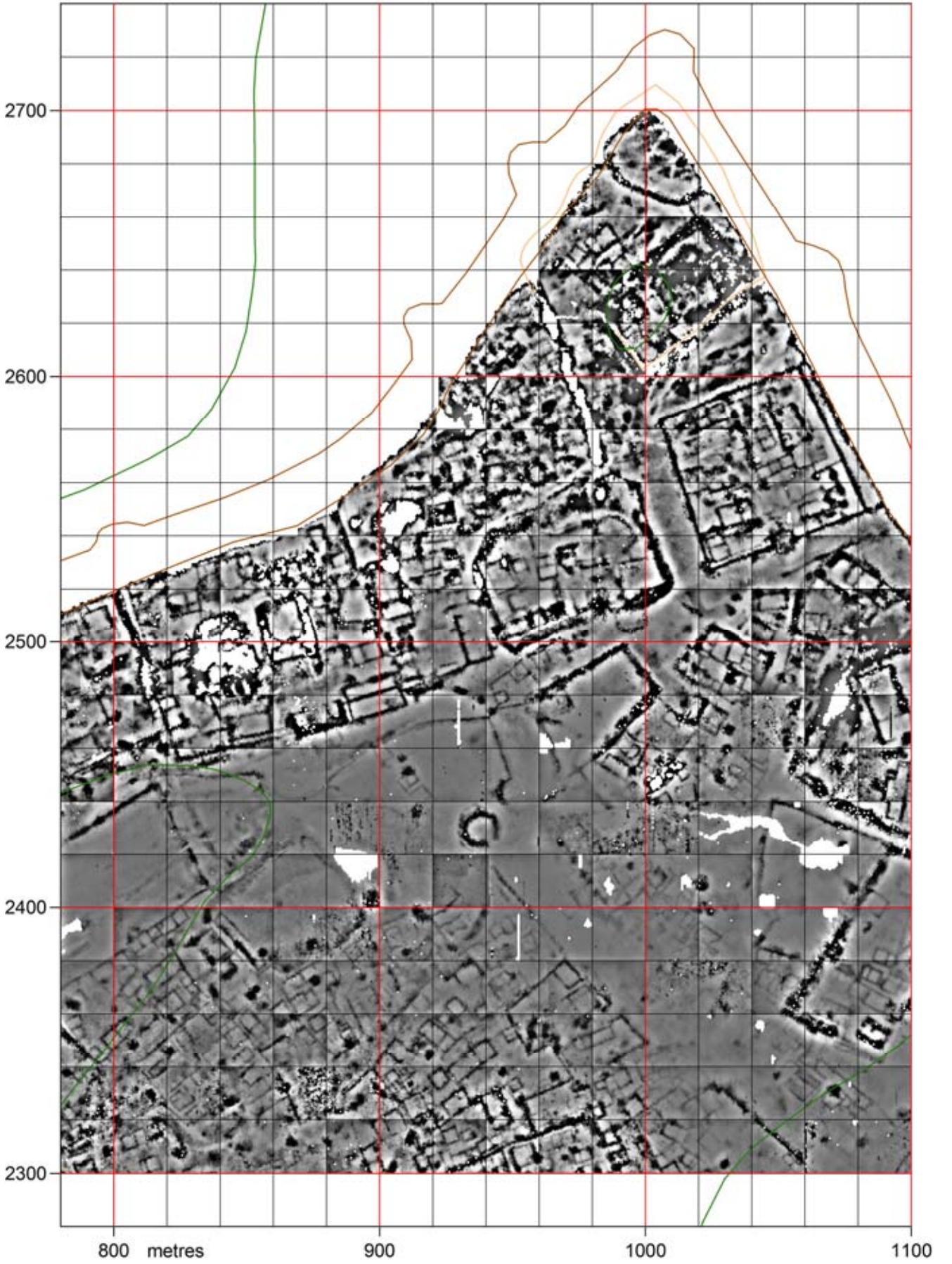

(a) Electrical Resistance Survey

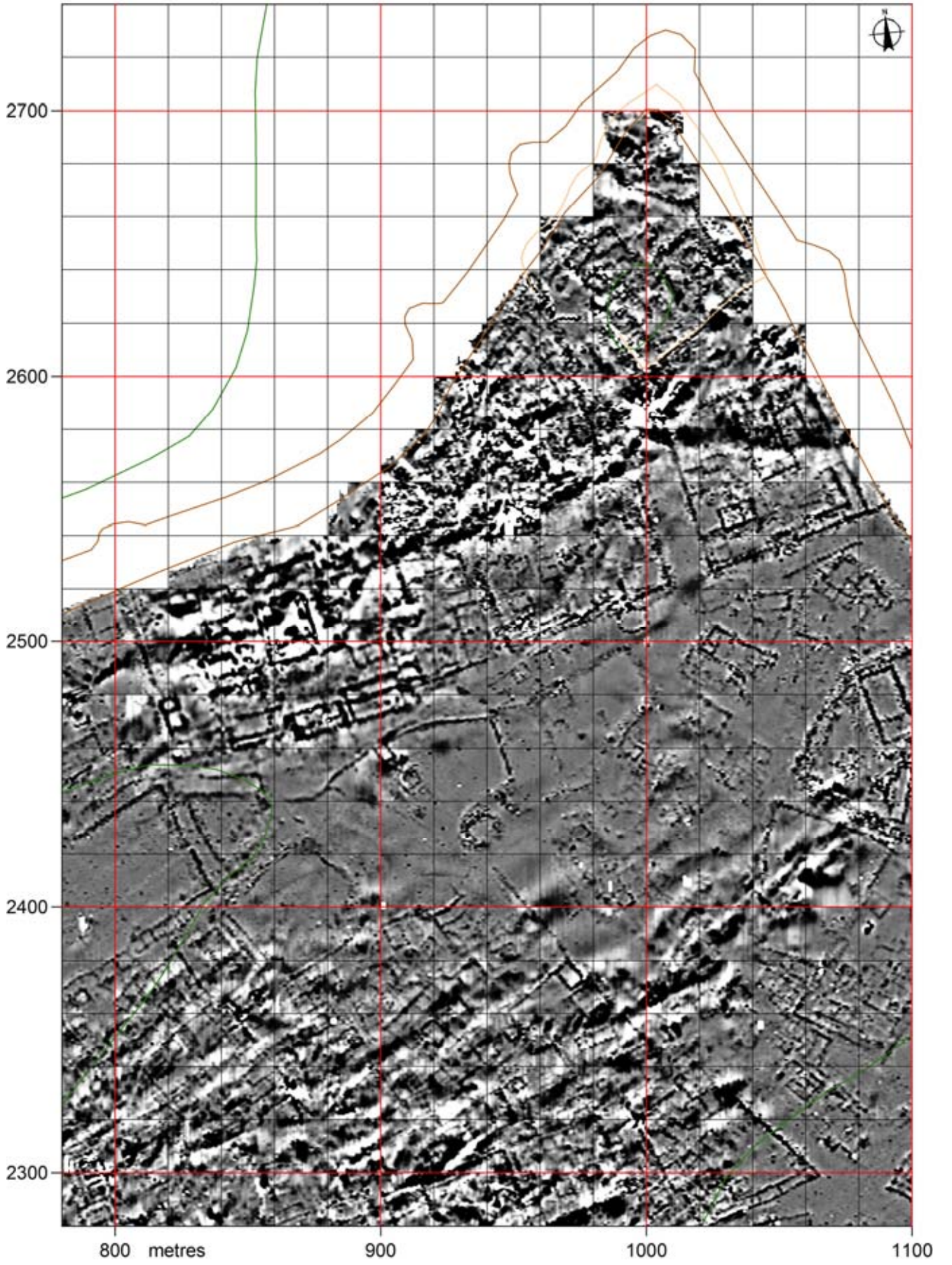

(b) Gradiometer Survey

Şekil 45. Kentin kuzey ucunun yer altı öğelerine ait (a) elektrik öz direnç yüzey araştırması haritası ve (b) manyetik alan gradiyometre yüzey araştırması haritası.

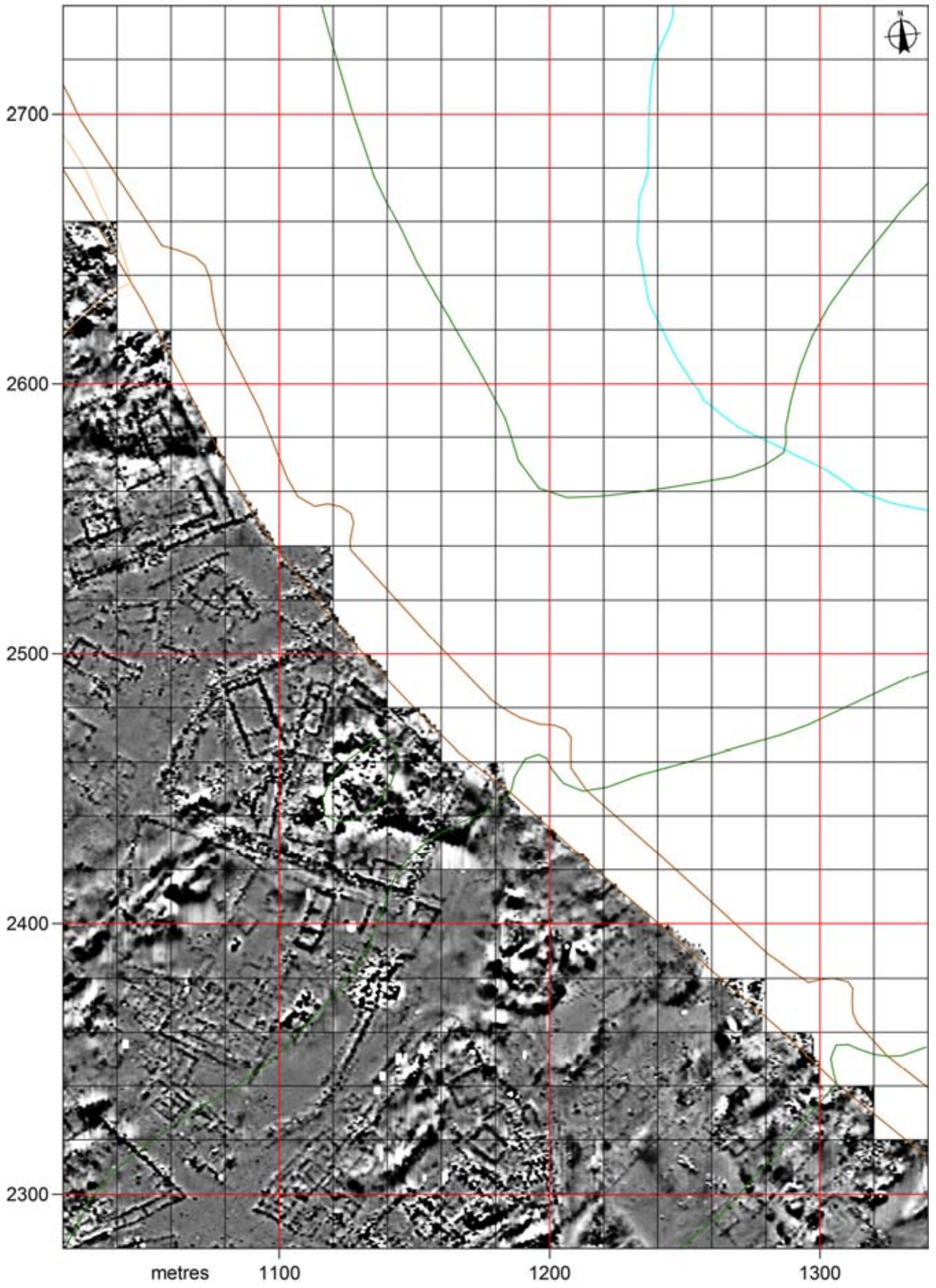
Şekil 46. Yakınoğu Araştırmaları Enstitüsü ekibince yeni kazı programı için seçilen ve şehir duvarının kuzeybatı kesimi boyunca konumlanan kentsel yapı adası, 2011 elektrik öz direnç tarama haritasında görölmekte.

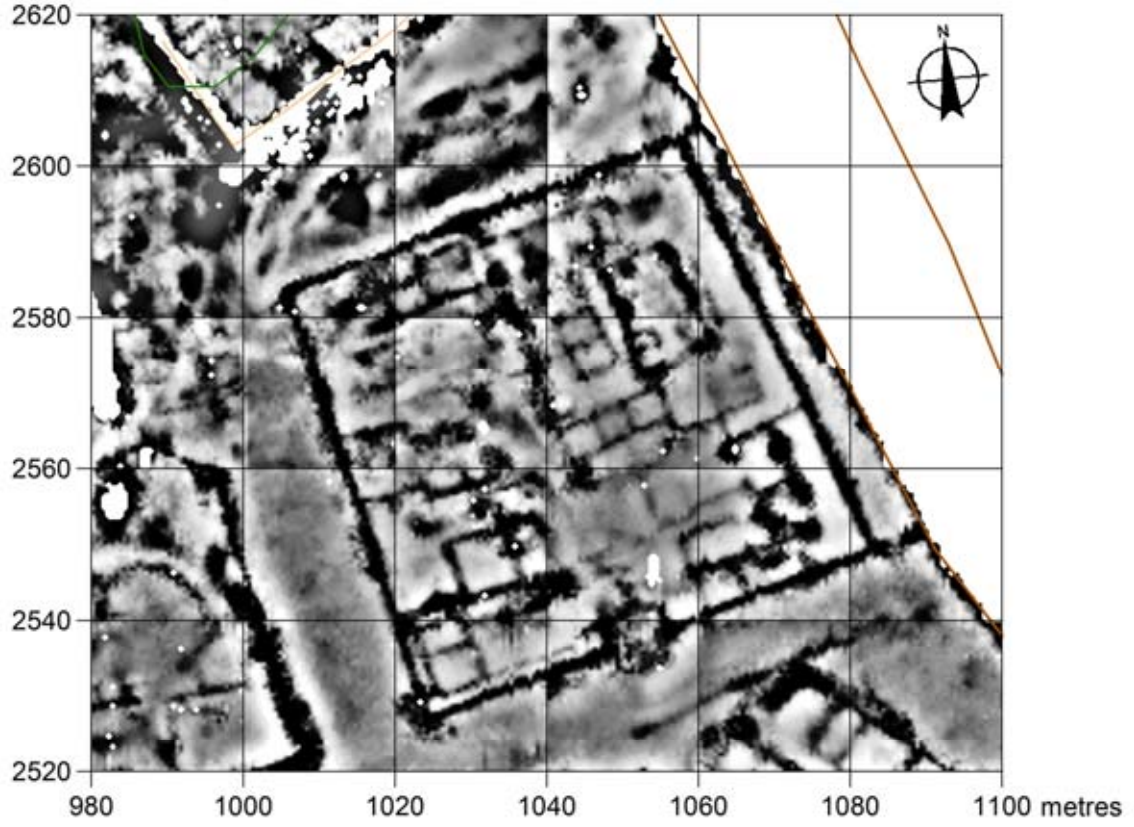
Şekil 47. Şekil 46'da görülen alanın manyetik alan gradiyometre tarama haritası.

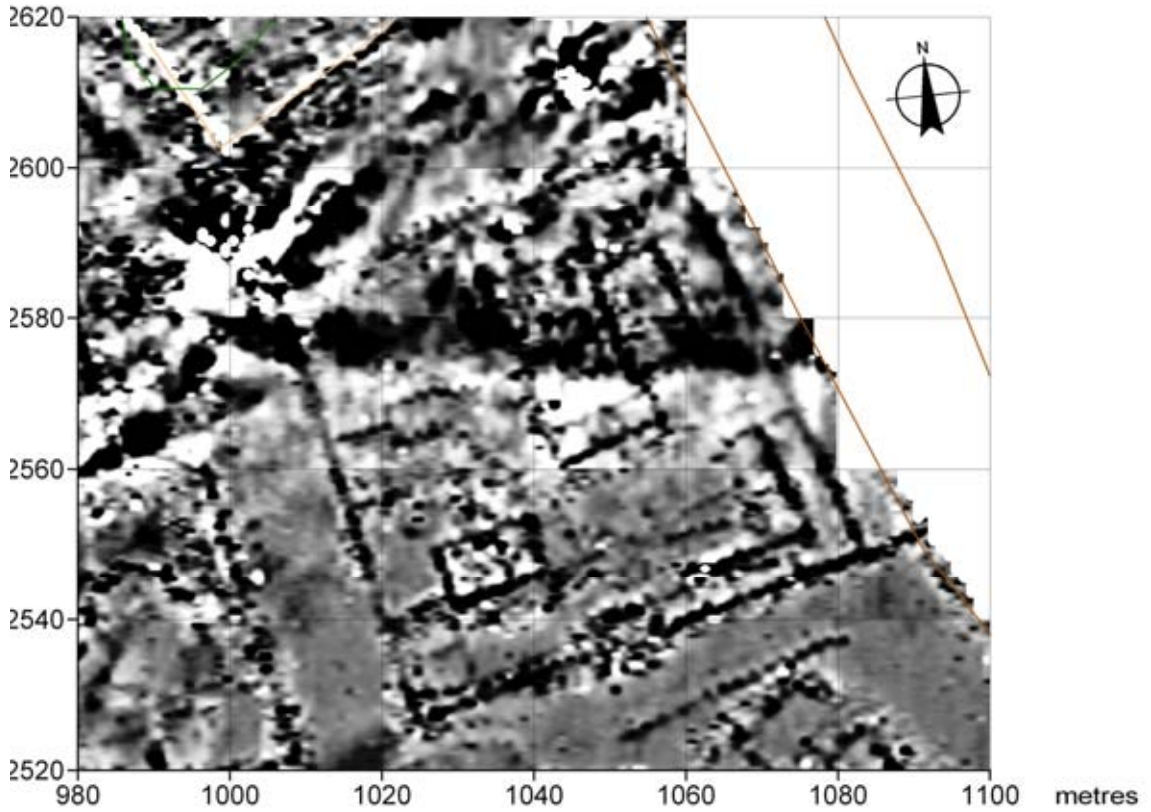
Şekil 48. Kentin Kuzey Kapısı içerisinde kalan alanı gösteren 2011 elektrik özdirenç tarama haritası.

Şekil 49. Şekil 48'de görülen alanın manyetik alan gradiyometre tarama haritası.

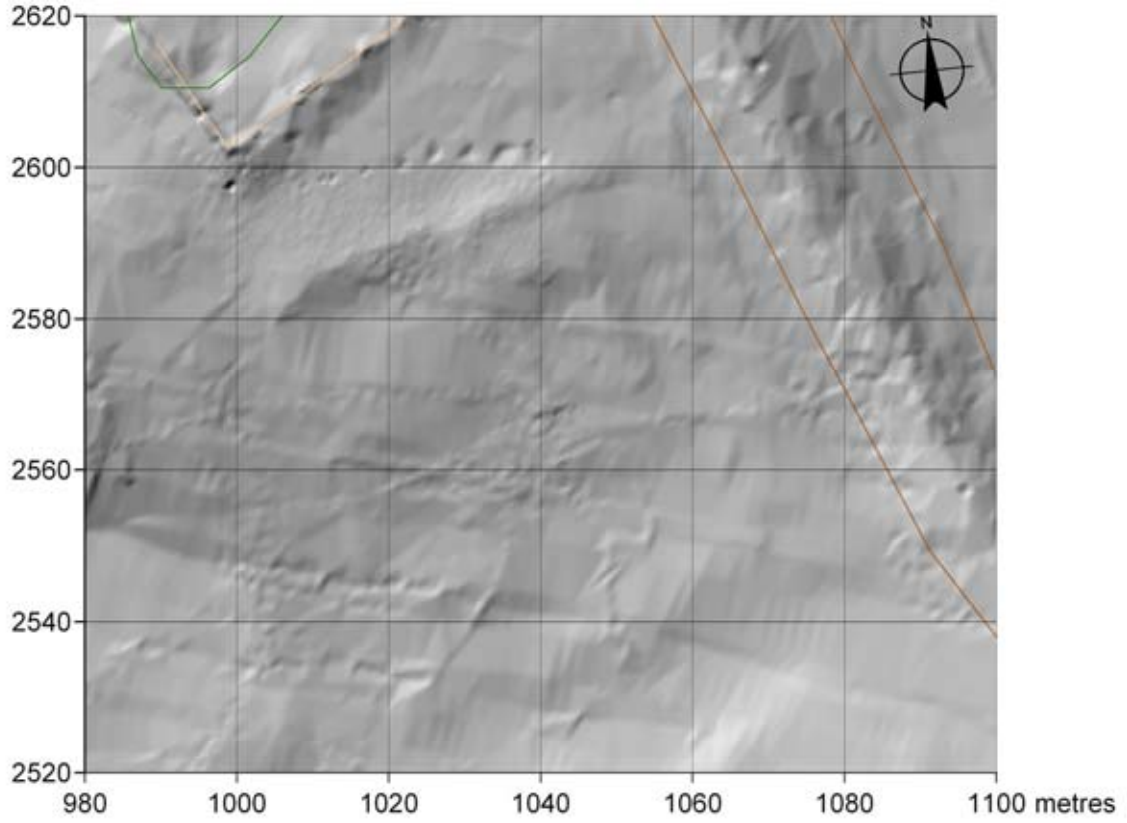

(a) Electrical Resistance Survey

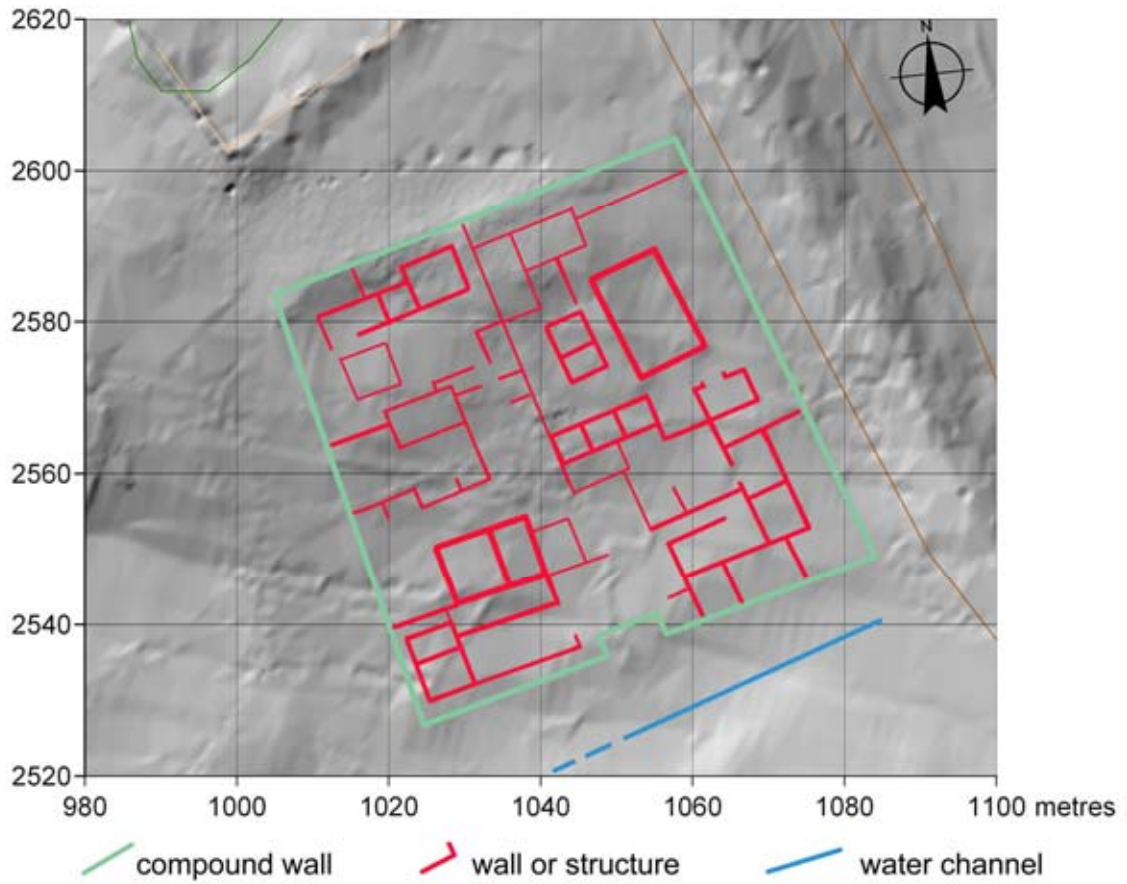

(b) Gradiometer Survey

Şekil 50. Kentin kuzey ucu içerisinde kalan, şehir duvarının kuzeydoğu kesimine bitişik kentsel yapı adasının jeofizik tarama haritası.

(a) GPS Microtopographic Survey

(b) Preliminary Interpretation of Survey Results

Şekil 51. Kentin kuzeyinde kalan kentsel yapı adasının jeofizik yüzey araştırması görüntüleri ve arazi doğrulaması yardımıyla hazırlanan (a) Topografik GPS tarama haritası ve (b) yapıların öncül planı.

Genel Bakış

1. Kentin kuzey ucunda, beklendiği üzere, şehir duvarlarınca biçimlendirilmiş keskin köşenin hemen iç kısmında geniş bir açık alan bulunmuştur. Bu açık alan, Şekil 46'nın en üst kısmında, sonraki hayvan barınağının oldukça kavisli aksı ile bölündüğü yerde görülmektedir. Bu mekan, 7 km uzunluğundaki şehir duvarları boyunca, duvarın yanında uzanan yol ile ilişkili görünmektedir. Bunun gibi bir askeri yol, düşman saldırısı anında savunma güçlerinin etkin ulaşımını sağlamak için gerekli görülmüş olabilir. Bu stratejik noktada konumlanmış bir açık alan, savunma birliklerinin içtiması ile silahların ivedilikle toplanması ve dağıtımında çok açık avantaja sahip olabilirdi. Yine de, açık alanın hemen güneyindeki yapıların taş temellerinin önemli bölümü, şehrin genelinde görülür türdeki kentsel yapı adası temellerine benzemektedir. Yüzeysel araştırması ile ortaya konulan plana bakarak bu yapıların askeri amaçla tasarlanarak inşa edildiklerini düşünmek için hiçbir gerekçe yoktur.

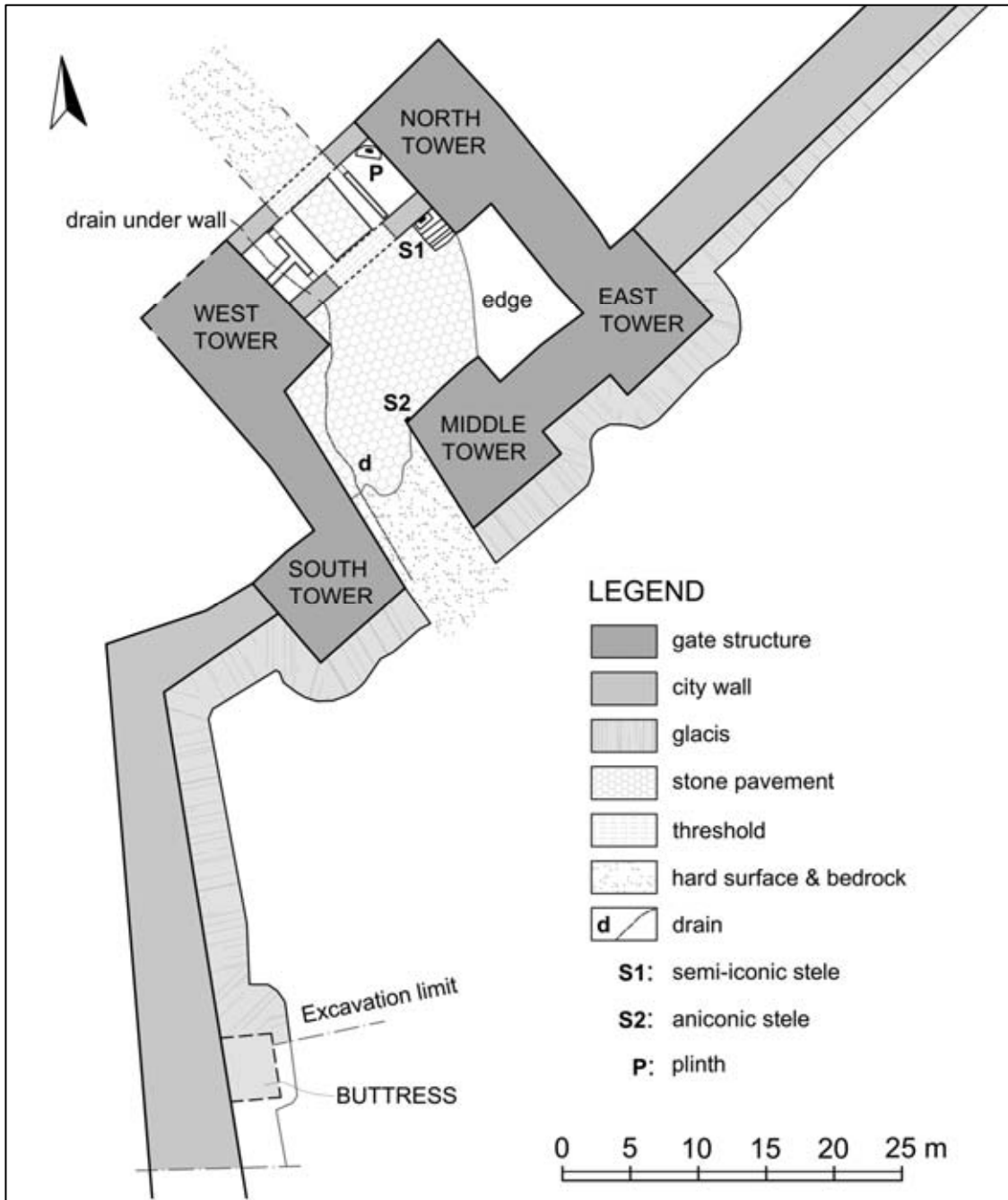
2. Şehir duvarları içinde kentin kuzeybatı ve kuzeydoğu sektörlerinde kalan kentsel alanlar, geniş yapı adaları ile doldurulmuştur. Bu durum her ne kadar daha önceki manyetik yüzeysel araştırmalarından ve alan doğrulamasından olduğu kadar 1996 ve 1998 yıllarındaki deneme kazılarında biliniyorlarsa da, yeni elektrik özdirenç sonuçları çok daha yüksek detay ve netlik sağlamıştır. Bu, özellikle nemi muhafaza edebilen toprak örtüsüne sahip alanlarda mümkün olmuştur. Bununla birlikte, şehrin kuzey sektöründe kentsel altyapıya ilişkin anlayışımızı büyük oranda yeniden gözden geçirmememizi gerektiren beklenmedik bir sonuç elde edilmiştir. Jeofizik görüntülemenin, şehir duvarlarının içine aldığı alan boyunca ve şehrin alt kesimindeki diğer sektörlerde görüldüğü üzere, her biri sokaklarla sınırlandırılmış, çok sayıda kentsel yapı adasını ortaya çıkarması beklenmiştir. Aksine kuzey sektörde, Şekil 46 ve 47'de görüldüğü gibi, sadece bir tane "mega yapı adası" bulunmuştur. Bu geniş alandaki binalar, diğer kesimlerdekilere nazaran daha küçüktür ve şehrin tahribi esnasında kalabalıklaşmıştır. Yapı adasını alt birimlere ayıran belirgin hatlar ile geçit veya dar yollar bulunmaktadır ancak geniş sokaklar veya yapı adası duvarlarına rastlanmamıştır. Bu beklenmedik sonuçların ve yapılan çıkarımların detaylı değerlendirmesini yapabilmek adına hem önemli ölçüde zaman ve emek harcamak, hem de kentin yüzeyinde doğrulama yapmak gerekmektedir.

3. Toplanan elektrik özdirenç tarama verileri kent içerisindeki su yönetimine ve muhtemelen yöntemlerin zaman içerisinde nasıl geliştirildiğine ışık tutmuştur.

KAPADOKYA KAPISI

Geoffrey ve Françoise Summers

Kapadokya Kapısı'nın planı artık tamamen açığa çıkarılmıştır (Şek. 52). Kent girişinin eğimli geçidi, içerisinde bir kült idolü ve steli barındıran dikdörtgen biçimli avluya açılmaktadır. Müteakip evrede, geçide ve avlunun eğimli zeminine taş döşenmiştir. Öte yandan, kent girişinin etrafı çevrili arka bölümü, başından beri merkezi bir zemin döşemesine sahipti. Bu arka bölümün hem önünde hem de arkasındaki fasadlar çift kanatlı ahşap kapılara ev sahipliği yapmıştır. Kapıların üzerinde korkuluk duvarları arkasında yerden yükseltilmiş yürüyüş yolları olduğu tahmin edilebilir. Böylelikle düşman kuvvetleri kent girişinden geçerken kendisini avluda sıkışmış ve kapalı kapılara doğru yapacağı hamlede yukarıdaki askerler tarafından saldırıya uğramış bulabilirdi.

Şekil 52. 2011'de kazıların tamamlanmasından sonra Kapadokya Kapısı'nın planı.

Kapadokya Kapısı'ndaki Kazıların Tamamlanması

Bu çok yönlü askeri mimari, Geç Tunç Çağı mimarisinden ve doğrusu Geç-Hitit kentlerinin Demir Çağı şehir kapılarından tamamıyla farklıdır. Yine de, Kerkenes'te açığa çıkarılan kapı, Gordion'daki 9. yüzyıl kapısı ve Lidya Dönemi Sardis'ine ait Kerkenes çağdaşı kapı ile benzerlik taşımaktadır ki bu da Kerkenes'teki Anadolu karakteristiğini bir kez daha göstermektedir. Her ne kadar kentin ateşe verildiği esnada Kapadokya Kapısı yangınla son bulmuş olsa da; kent ele geçirildiği zaman, şehir kapısının zorla alındığını gösterecek herhangi bir kanıt yoktur.

Şekil 53. Kapadokya Kapısı, arkada Kale ile birlikte. (11dpnd0703)

Şekil 54. Kapadokya Kapısı ziyaretçileri yapının ölçeğini algılamamızı sağlamakta. (11dpkc0971)

Şekil 55. Avluya ve kapının arka bölümündeki, basamaklı anıtın gerisinde bulunan odada in situ duran sfenks bloğu ile iki fasada bakış.(11dpcg1405pan)

Sezonun başında, yanan kapıdan kaçmaya çalışırken, çöken taşlar altında ezilerek ölmüş bir insana ait kalıntılar, Prof. Yılmaz Erdal ve öğrencileri tarafından kaldırılmıştır (Şek. 56-58). 2010 yılında açığa çıkarılan ancak yağışlı havada kapının sağlam olmayan yüksek duvarlarının altına çalışmanın doğurduğu tehlikeden ötürü geri gömülen bu iskelet, şu an Hacettepe Üniversitesi Antropoloji laboratuvarındadır. Mevcut durumda kapı yapısının çöküşünde hayatını kaybeden kişi sayısı ikiye çıkmıştır.

Kapının arka geçidinin kazı ve belgeleme işlemi Haziranda devam etmiştir (Şek. 58 ve 59). Burada, kente girişi kontrol eden iki kanatlı geniş kapıları tutan fasadlar üzerindeki yuvalar tamamen açığa çıkarılmıştır. Takiben, bu iki bölmenin tabanı altında bir dizi hatılın varlığı anlaşılmıştır (Şek. 60). Yanık enkaz içinde, muhtemelen kapı kalaslarını bir arada tutmuş olan üç adet demir şerit bulunmuştur (Şek. 61).

Bunu, oturmuş halde karşılıklı duran bir çift sfenksin keşfi izlemiştir. Sfenksler büyük oranda bütün olup, yumuşak kumtaşı kaidenin ön yüzüne işlenmiştir (Şek. 62 ve 63). Kaidenin üst tarafındaki yuva, yumuşak kireçtaşından yapılmış, üzeri iletke ile çizilerek kesilmiş pullar ile kaplı sıra dışı bir heykelin (Şek. 64) yuvanın içine geçen zıvanasını korumuştur. Parçalanmış heykelin yalnızca bir bölümü korunagelmiştir. Bu keşif, kapının arka bölümünün kuzeyinde gerçekleşmiştir. Arka köşeleri yontularak, kaidenin odanın köşesindeki mekana arkada sadece üçgen şeklinde küçük bir boşluk bırakarak sığması sağlanmış; yontulan atık parçalar ise kaideyi seviyelemek için altına sıkıştırılmıştır (Şek. 65). Yangından önceki bir zaman diliminde bu heykel, önüne, derme çatma çatıyı desteklemek için ahşap dikmelerin oturacağı yuvalar barındıran, küçük taş temelli, kerpiç bir duvar (Şek. 66) örülerek kapatılmıştır. Oldukça dayanıksız olan duvarın kuzeydoğu ucunda dar bir kapı aralığı varmış gibi gözükmektedir. Heykel neden böyle bir tutumla saklanmaya çalışılmıştır? Bu soruya bir cevap bulmak, yavaş ve zahmetli bir görev olan üç boyutlu ve noksan yapbozun parçalarını gerçekte ne yaşandığını ortaya koyacak şekilde bir araya getirene kadar mümkün olmayacaktır.

Kaidenin ve heykelin parçaları muntazam şekilde paketlenerek etiketlenmiştir (Şek. 67). Kaide, yangın ve çökmeler sonucu parçalara ayrılmamış olsa, kaidenin açmadan çıkarılması mümkün olmayabilirdi (Şek. 68).

Son olarak, Eylül ayında kapanışa yakın bir günde altın ve elektrumdan zarif bir süs eşyası bulunmuştur (Şek. 1). Bu eşsiz parça, girişin ortasında arka fasadın yanık kapılarının hemen altında durmaktaydı. Bu eşyayı yanan kapıdan kaçmaya çalışanlardan biri kaçışın yarattığı panik ile düşürmüş olmalı ancak bunu yıkım tabakasında bulduğumuz iki kişiden birinin mi yoksa kurtulacak kadar şanslı başka birinin mi düşürdüğünü asla bilemeyeceğiz.

Şekil 56. Zemini taş döşeli avluyu temizlerken. Yılmaz Erdal ve ekibince kaldırılmaya hazır olan iskelet fotoğraf ölçeğinin solunda. (11dpcg0617)

Şekil 57. Yılmaz Selim Erdal, öğrencileri Burcu Yıldız ve Melis Koruyucu ile birlikte şehir kapısı yanarak çöktüğünde ezilen bir kişinin iskeletinin kalıntılarını incelerken. (11dpnd0983)

Şekil 58. İki bölme arasındaki arka geçit Haziran ayında kazıldı. (11dpkc1641)

Şekil 59. Ahmet Çinici fotorektifikasyonda gereken koordinatların temini için ölçülen kontrol noktaları üzerinde prizmayı tutarken. (11dpkc1441)

Şekil 60. Fasadların altındaki temeller ahşabın yerleştiği yuvalar taşımaktaydı. (11dpnd2163)

Şekil 61. Geniş iki demir şerit ve çiviler, muhtemelen fasadın önündeki ahşap kapıdan. (11dpcg1015)

Şekil 62. Taş döşeli avlu ile kapının arka kısmı arasındaki eşik, arka tarafta Kuzey Kule ile birlikte. (11dpkc1641)

Şekil 63. Oturan sfenks kabartmalı kumtaşı kaide, köşeye, geçidin arka bölümünün girişine bakacak şekilde yerleştirilmişti. (11dpkc1644)

Şekil 64. Derin kabartmalı karşılıklı oturan sfenks rölyefi taşıyan kumtaşı kaide yangında kısmen yanmış ve parçalanmıştı. Beyaz kireçtaşı heykelin zıvanası, kaidenin ortasındaki yuvanın içinde durmakta. (11dpkc1653)

Şekil 65. Kaide, taştan bir yatağın üzerine oturtulmuştu. (11dpkc1901)

Şekil 66. Batı Kule tarafından Kuzey Kule tarafına, şehir kapısının arka bölümüne doğru bakış. Sfenks bloğu dikey ölçeğin solunda. (11dpcg1262)

Şekil 67. Noël Siver, Pelin Ayter ve Yasemin Özarıslan, kaide ve heykelin parçalarını paketleyip etiketlerken. (11dpkc1524)

Şekil 68. Kaidenin orta parçası açmadan dışarıya traktör yardımıyla çıkarıldı. (11dpkc1928)

Orta Kule'nin kuzey köşesinde açılan küçük sondajın gözetmenliğini Ferhat Can yapmıştır (Şek. 69). Kazılar duvarın tabanının beklendiğinden daha derinde olduğunu gösterirken, kimisi taş zemin döşemesinden daha erken evreye ait bir dizi yüzeyin altında, kulelerin inşa dönemine ait çok-katmanlı dolguları açığa çıkarmıştır (Şek. 70).

Şekil 69. Açma gözetmeni Ferhat Can, Orta Kule duvarının dolgusunu duvar tabana kadar kazdı. (11dpkc2507)

Şekil 70. Bir dizi yüzeyin altında bulunan kulelerin inşa dönemine ait çok-katmanlı dolgu tabakaları. (11dpkc2512)

Sonuçlar

Kapadokya Kapısı'ndaki kazılar Eylül 2011'de tamamlanmıştır. Varlığından şüphe edilmeyen, ahşap çerçeveli kısımlar ile kapıların birlikte kurgulandığı düzen iki arka kule arasında ortaya çıkarılmıştır (Şek. 71). Ayrıca güneyden kapıya doğru yaklaşan biri için ön kulelerin düzeninin ise ne kadar göz korkutucu olduğu tahmin edilebilir (Şek. 72).

Şekil 71. Geçidin arka kısmı, gerideki eşik düzensiz döşemesi solda ve ötesinde kentin içindeki döşeme zeminin köşesi görünmekte. (11dpcg3035)

Şekil 72. Kapadokya Kapısı'na güneyden yaklaşanlar için, ön taş kaplı şev ile desteklenen ön kuleler korkutucu bir yükseliğe sahip olabilir. (11dpcg3006)

Mimari Konservasyon ve Onarım alışmaları

Mimari konservasyon alışmaları Kapadokya Kapısı'nı korumak, anıtsal yapının görselliğini arttırmak ve ziyaretçi güvenliğini sağlamak amacıyla yürütülmüştür (şek. 73 ve 74).

şekil 73. Kapadokya Kapısı 2000 yılında döküntü molozun temizlenmesinden sonra fotoğraflandı. (00slvf2933)

şekil 74. 2011 Haziranı'nda Kapadokya Kapısı. Doğu Kule'nin taş kaplı eğimli yüzeyi, 2010 yılında ABD Büyükelçiliği Kültürel Koruma Fonundan gelen ödenekle restore edildi. (11dpnd0701)

Ziyaretçilerin zarar görme tehlikesini azaltmak kadar, Kapı Avlusu'nun, Orta Kule'nin iç yüzünden 2010 sonbaharında dökülen taşlardan temizlenmesi isteği söz konusudur. Duvar dolgusu ile birlikte kulenin güneybatı tarafında her an çökme tehlikesiyle karşı karşıya olan özgün beden duvarı taşlarının stabilizasyonunu amaçlayan acil konservasyon çalışması yürütülmüştür. Yeni kaplama ilk şiddetli yağmura dayanamamış olsa da, avlu mevcutta sağlam olup, ziyaretçiler açısından güvenli durumdadır. Buna ek olarak çalışmalar, duvar ve zemin döşemesinin, hem kapsamlı restorasyon planı hem de arkeolojik yayınlar için gerekli olan taş-be-taş belgelenmesinin tamamlanmasını mümkün kılmıştır.

İstanbul Teknik Üniversitesi'nden restorasyon mimarları Dr. Nilüfer Yöney ve Erkan Kambek, Uşak'tan gelen uzman taş işçisi ekibi ile birlikte, yaklaşık 2500 sene önce yanmış olan ahşap hatılları yenileri ile değiştirmiştir (Şek. 75-77). Takiben, Kuzey ve Batı Kuleleri'nin duvar kaplamaları yeniden yerine yerleştirilmiştir (Şek. 79 ve 80). Bu deneysel ve gerekli olduğu takdirde geri dönüşü olabilecek yaklaşım oldukça başarılı gözükmektedir.

Şekil 75. Artık kullanılmayan telefon direkleri restorasyonu yapılan duvara yerleştirilmeden önce köşeli hale getirildi. (11dpnd2356)

Şekil 76. Hatılların arası moloz taşlarla dolduruldu. (11dpnd2356)

Şekil 77. Büyük taşlar traktörün hidrolik sistemi yardımıyla kaldırıldı. (11dpnd2434)

Şekil 78. Kulenin köşesinden zemin döşemesinin üzerine düşen büyük taşlar ancak daha güçlü bir iş makinesinin yardımıyla yerinden kaldırıldı. (11dpcg2412)

Şekil 79. Batı Kule onarım aşamasında. (11dpnd2434)

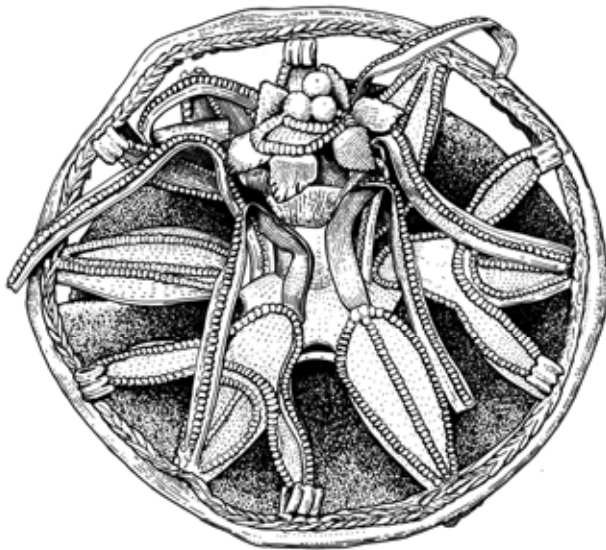
Şekil 80. Geniş taş döşemenin, Batı ve Doğu Kulelerin onarımından sonraki nihai temizlik çalışmasının son aşaması. (11dpcg3029)

Eser Konservasyonu ve Belgeleme

Konservatör Noel Silver, sezonun büyük bölümünde işlenmiş kum taşı kaidenin ve üzerinde duran dağılmış heykelden kopan binlerce parçanın konservasyonu üzerinde çalışmıştır. Arkeolojik çizimci Ben Claasz Cooekson, işlenmiş kaideyi ve bir araya getirilmiş heykel parçalarını çizmiştir. Kapadokya Kapısı'nda bulunan altın obje (Şek. 81 ve 82) ve TR29'da açığa çıkarılan renkli cam boncuk da dahil olmak üzere, 2011 sezonuna ait tüm buluntular fotoğraflanmış ve çizimleri yapılmıştır. İlave fotoğraflama, çizim, kataloglama ve küratörlük çalışmaları ekip üyeleri tarafından yapılmıştır.

Şekil 81. Kapadokya Kapısı'nda bulunan altın süs eşyasının ön ve arka yüzü. (11dpcg3232)

Şekil 82. Ben Claasz Cooekson tarafından çizilen altın süs eşyası.

Drawn by B. Claasz Cooekson 2011

Kumtaşı Kaide

Büyük bölümü *in situ* olarak keşfedilen kumtaşı kaide (Şek. 83) kazı esnasında özenle belgelenmiştir. Ön yüzden koparak düşen parçalar, kaidenin gömülü olduğu yıkım enkazı içinde açığa çıkarılmıştır. Kaidenin ön yüzünün üst kısmı enkazın üzerinde sağlam bir şekilde durmaktaydı. Kaidenin bu kısmının uzunca bir zaman doğa şartlarına maruz kaldığını, kopan yüzeylerin rengi ve aşınmasından elde edilen kanıtlar göstermektedir. Kuzey Kulesi'nden daha fazla kopma ve devrilmenin yaşanmasıyla blok tamamen gömülmüş, sfenkslerin baş ve kanatlarının büyük bölümü kaybolmuştur. Yangın ve yıkım esnasında kaidenin ön yüzünden koparak düşen az sayıdaki parça enkazdan bulunmuş, fakat bu parçaların asıl yerlerine oturtulma denemesinde henüz başarı sağlanamamıştır.

Kuzey Kule duvarının yüzü yangın sırasında yıkılınca kaidenin ön kısmı büyük oranda hasar görmüştür. Toprağın ve bitki köklerinin çatlaklara dolmasıyla bütün işlemler dağılmıştır. Kaidenin ön kısmı *in situ* halde fotoğraflanmıştır. İşlemeli her bir parça çıkarıldığında numaralanmış ve bu numaralar fotoğrafa işlenmiştir. Uygulanan bu yöntemin, Taş Konservasyon Atölyesinde parçaların yeniden bir araya getirilmesinde büyük yardımı olmuştur.

Eylül'de Noël Siver, kaidenin restorasyonu üzerinde çalışırken, Ben Claasz Cockson çizimleri yapmıştır (Şek. 84-87). Parçalar özenle yıkanmış fakat kırık yüzeyler üzerinde biriken tuzlar temizlenmeyerek bırakılmıştır. Bu süreç mekanik olarak çok zor olacaktı. Ayrıca en iyi konservasyon uygulamasını takip etmek istediğimiz için bu parçalar asit ile temizlenmemiştir.

2011 sezonu sonunda bu kaide, Kapadokya Kapısı'nda bulunan betimsiz granit stel ve diğer taşlar ile birlikte Yozgat Müzesi'ne götürülmüştür (Şek. 88-90). Kaidenin, restorasyonu tamamlanincaya kadar Kerkenes Taş Konservasyon Atölyesi'nde saklanabileceği ümit edilmişti. Ancak bu atölye, büyük taş objelerin restorasyonu için tasarlandığından ve normal şartlarda açık tutulduğundan yapının güvenliğini saylamak mümkün olmayacaktı. Bu nedenle kaidenin restorasyonu tamamlanmadan Müzeye götürülmesine karar verilmiştir.

Şekil 83. Karşılıklı oturan kabartma sfenksli kaide. (11dpnd2727)

Şekil 84. Taş işçilerinin yardımı ile kaidenin nüvesine ait muhtelif parçalar tekerlekli el arabası üzerinde bir araya getirildi. (11dpnd2008)

Şekil 85. Konservatör Noël Siver kaideyi restore ederken. (11dpcg2922)

Şekil 86. Ben Claasz Coockson kaideyi çizerken. (11dpcg3202)

Şekil 87. Ben Claasz Coockson kaideyi çizerken, Iraz Alpay ona yardım etmekte. (11dpcg3201)

Şekil 88. Yozgat Müzesi Müdürü Hasan Şenyurt gözetiminde kaideyi vinç yardımıyla kamyonu yüklerken. (11dpcg3309).

Şekil 89. Kaide sarılıp sarmalanarak, ağır iş için elverişli araba yardımıyla hareket ettirildi. (11dpcg3309)

Şekil 90. Kapadokya Kapısı betimsiz steli ve üzerinde yazı bulunan iki blok da kamyonu yüklenerek Yozgat Müzesi'ne gönderildi. (11dpcg3309).

Kireçtaşı Heykel

Sezon sonunda tamamlanmamış tek işimiz, kireç taşı heykelin konservasyonu ve çizimidir (Şek. 91). Şu aşamada heykelin ne kadarını tümlenebileceğimizi değerlendirmek ve heykelin büyüklüğünü, dolayısıyla özgün parçalarının ne oranda korunageldiğini kestirmek oldukça güçtür. 2011 güzünde kütüphanede bu heykelin benzerini bulabilmek için yapılan kayda değer araştırma olumlu sonuç vermemiş olup, heykelin ana teması bilinmemektedir. 2012 Mayısında, Taş Konservasyon Atölyesinde bütün parçalar serilerek yeni bir değerlendirme yapılacaktır. Heykelin ana gövdesine birleşmeyen parçaların fotoğrafla ve çizimle belgelenmesinde önce, gerçekçi bir yaklaşımla heykelin ne oranda tümlenebileceğine dair bir karara varılacaktır. Eksik kalmış, parçalı ve iyi korunagelmemiş bu eser ile ilgili kayda değer ilerleme kaydetmenin düşünülmesi için iyi bir neden de bulunmamaktadır.

*Şekil 91. Sfenks bloğunun üzerindeki yumuşak kireçtaşından heykelin parçaları.
(11dpkc2928)*

Diğer Mimari Taşlar

Saray Kompleksi'nden, önceki kazı sezonlarından ele geçen diğer tüm mimari veya işlenmiş taşlar tekrar değerlendirmeye alınmıştır. Birleşen parça bulma ve restorasyon üzerine daha fazla çaba harcanmamasına karar verilmiştir. 2012 yılı için önerilen çalışma sezonunda yayın için nihai çizimlere ve fotoğraflamaya yoğunlaşılacaktır. Bu eser grubu, çok sayıda taş başlık, bilinmeyen sayıdaki yarı-ikonik idole ait birçok parça, kırlangıçkuyruğu biçimli ahşap kenet yuvaları ve gizemli süslemelere sahip pek çok mimari parçadan oluşmaktadır.

Arkeozooloji

Kapadokya Kapısı'nda, zemin altında korunmuş bir katmandan ele geçen ve Kerkenes için beklenmedik derecede iyi durumda olan hayvan kemikleri, Dr. Evangelia Pişkin tarafından incelenmiş ve detaylı şekilde çalışılması amacıyla ODTÜ'ye götürülmüştür.

Fizik Antropoloji

Kapadokya Kapısı'nda Prof. Dr. Yılmaz Erdal tarafından kazılan insan iskeleti kalıntıları inceleme için Hacettepe Üniversitesi fizik antropoloji laboratuvarına götürülmüştür.

KUZEY UÇTA KENTSEL YAPI ADASI İÇİNDEKİ KAZILAR *Scott Branting*

2011 sezonun bu kısmı Kapadokya Kapısı'ndaki kazıları takiben 21 Haziran'da başlamıştır.

Projenin bu kısmında temel hedef, antik kentin en önemli yapı adalarından birinde uzun soluklu bir kazı çalışmasının başlatılmasıydı (Şek. 92). Bundan sonraki 6 sezon boyunca 6000 metrekarelik bu kentsel yapı adasının tamamı ortaya çıkarılacak ve ziyaretçilere yönelik konservasyon ve restorasyon çalışmaları yürütülecektir. Bu kapsamda ilk açma bu sezon kazılmış ve böylece geniş bir salona bitişik olan, çok odalı bir yapıya ait üç oda açığa çıkarılmıştır. Ayrıca, çalışmanın bir parçası olarak, kazılan birimlerden çıkarılan metal objelerden ve paleobotanik kalıntılardan örnekler alınmıştır.

Kazıların yanı sıra, daha önce Haziran ayında Kapadokya Kapısı kazılarında çıkarılan taş kabartma, heykel kaidesi ve diğer malzemenin konservasyon ve restorasyon çalışmalarına devam edilmiştir.

Bakanlık Temsilcisi:

Çiğdem Demiroğlu

Chicago Üniversitesi tarafından yürütülen çalışmalarda görev alanlar:

Scott Branting, Başkan Yardımcısı

Sevil Baltalı Tırpan, Yardımcı Başkan

Marko Barisic, Arkeolog ve lisansüstü öğrenci

Joshua Cannon, Arkeolog ve lisansüstü öğrenci

Evan Carlson, Arkeolog ve lisansüstü öğrenci

Robert Jennings, Arkeolog ve lisansüstü öğrenci

Dominique Langis-Barsetti, Çizimci ve kayıt sorumlusu

Anthony Lauricella, Arkeolog ve lisansüstü öğrenci

Joseph Lehner, Arkeolog ve lisansüstü öğrenci

John Marston, Arkeobotanikçi

Yasemin Özarıslan, Arkeolog ve lisansüstü öğrenci

Susan Penacho, Arkeolog ve lisansüstü öğrenci

Lucas Proctor, Arkeobotanikçi

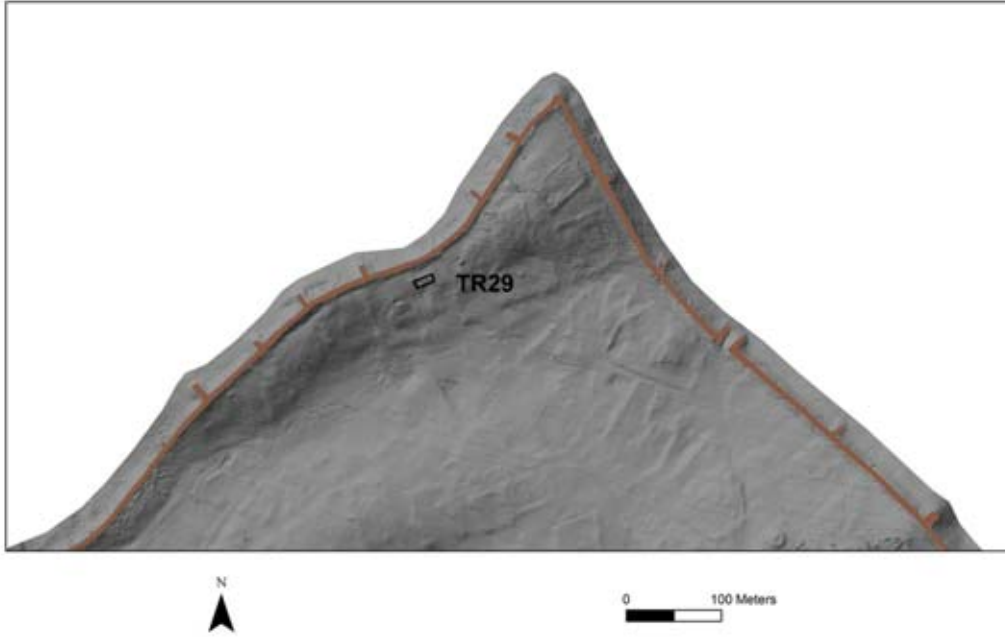
Noël Siver, Konservatör

*Şekil 92. TR29
Açmasında kazılar
devam ederken.
(11dpcc0201)*

TR29 Açmasının Konumu

Kapadokya Kapısı kazılarını takiben Haziran ayının ikinci yarısı ve Temmuz ayının ilk yarısı süresince kentin kuzey kesiminde bir açma kazılmıştır (Şek. 93). TR29 olarak adlandırdığımız bu açmada, daha önce jeofizik yüzey araştırmasından elde edilen görüntülerde ve kısmen de olsa yüzeyde görünen çok odalı bir yapının üç odası kazılmıştır. Yapıya ait ilk oda 1996 ve 1998 yıllarında kazılmış olup; bu kazılarda, şu anda Ankara Anadolu Medeniyetler Müzesi'nde sergilenen fildişi levha açığa çıkarılmıştı. 2011 sezonunda kazılan odalar ve içeriklerinin, yalnız yapı hakkında değil, aynı zamanda ona bitişik olan geniş salon hakkında da bilgi vermesi beklenmiştir.

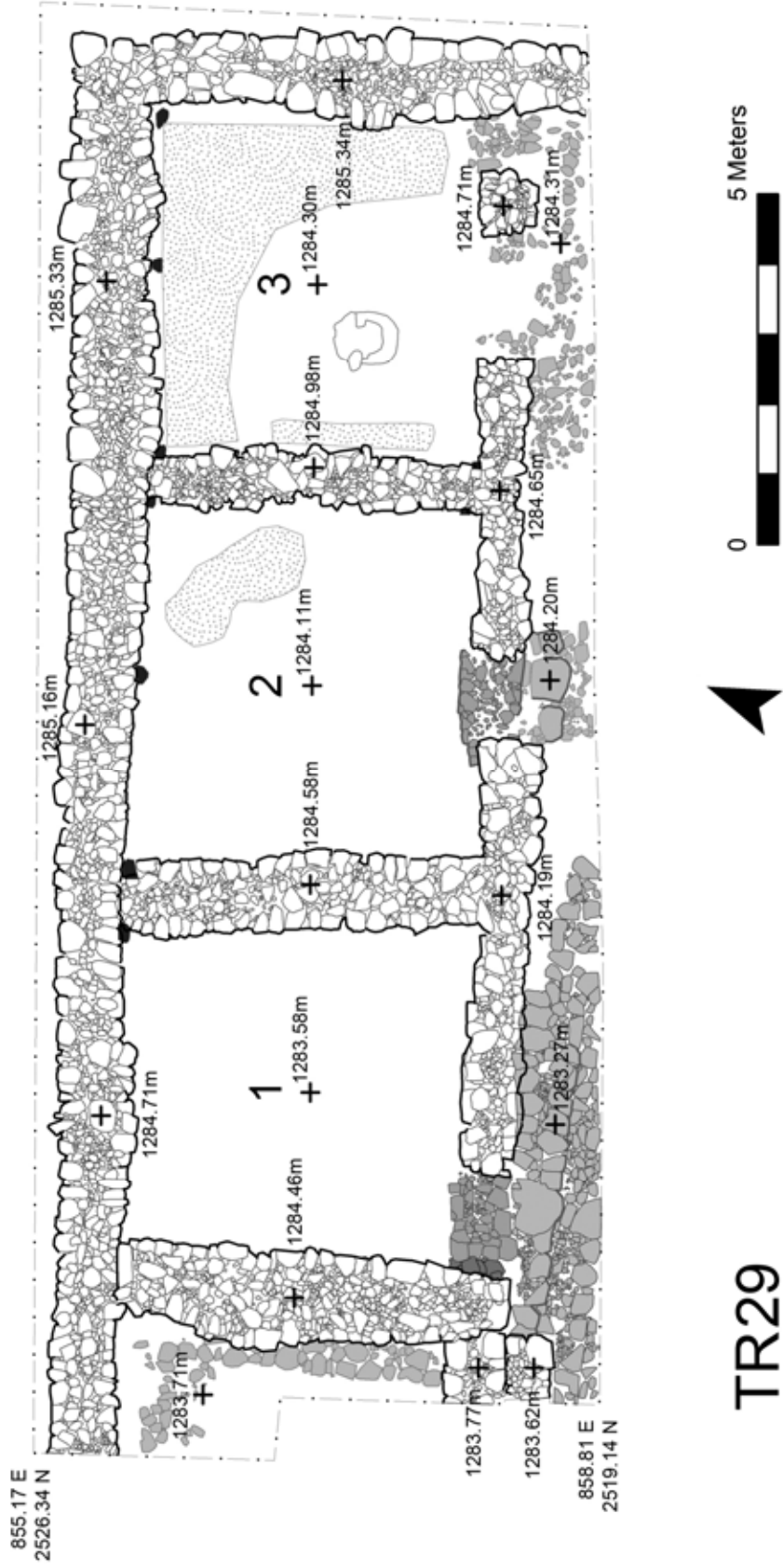

Şekil 93. Açmanın konumunu gösteren harita.

TR29 Açması Kazısı

TR29 Açması yaklaşık 20 m uzunluğunda ve 7.7 m genişliğindedir. Ayrıca 1 m x 3.5 m'lik bir batı uzantısı da bulunmaktadır. Açmayla toplam 159.33 metrekarelik bir alan açığa çıkarılmıştır (Şek. 94). TR29'da açılan üç oda ve kapı aralıkları dışında, batıda belki de dördüncü bir oda ya da bir verandaya ait kısımlar da ortaya çıkarılmıştır. Burada sıva parçalarının bulunması bir çatı yapısının varlığına işaret etse de, daha net bir sonuç elde edebilmek için bu mekânda çalışmalara devam edilmesi gerekmektedir. Açmanın güney kesiminde, tamamı açılmış olan üç odaya ait kapı aralıklarının her birinin dışında birer eşik tespit edilmiştir. Ayrıca, kapılara doğru uzanan döşemelerin de bir kısmı açığa çıkarılmıştır (Şek. 95).

Tam 1 metre kalınlığındaki bir duvar, çok odalı bu yapının kuzey ve doğu kenarlarını belirlemektedir. Dört taş sırası korunmuş olan bu duvarın yüksekliği 1 metrenin altındadır. Kerkenes Dağ'daki çoğu duvar ve TR29 açmasındaki bütün duvarlar gibi, bu duvar da düzgün kesilmemiş granit yüz taşları ve duvar içinde dolgu amaçlı kullanılan küçük taşlardan örülmüştür. Duvarın temeli, ana kayanın çıkıntılı kısımlarına ve aradaki dolgu toprağa yerleştirilmiştir. Yapının içerisinde yer alan üç iç duvar, bu ana duvara yaslanacak şekilde inşa edilmiş olup, güney duvarların dikey kısımları ile birleşerek kapı aralıklarıyla beraber güney duvarın ön yüzünü oluşturmaktadırlar. Ortalama kalınlığı 75 cm olan ve nispeten daha küçük taşlarla örülmüş bu iç duvarlar, ana duvara benzer niteliktedir. Ancak, Birinci Oda'nın doğu ve batısında yer alan ve ortalama 1 m kalınlığa sahip olan iki iç duvar birer istisnadır.

Şekil 94. TR29 Açmasının planı.

Şekil 95. TR29 Açması'nın kazı sonrası görünümü. (11dpcc0405)

Birinci Oda

Birinci Oda 4.25 m x 4.65 m boyutlarında olup 19.81 metrekarelik bir alana sahiptir. İlk kez 1996 ve 1998 yıllarında kazılmış olan bu oda temizlenerek tekrardan açılmıştır (Şek. 96). Birinci Oda'nın taban seviyesi ikinci ve üçüncü odaların taban seviyelerinden daha aşağıdadır. Ana kayanın meyilli çıkıntılarına kısmen oturtulmuş olan doğu duvar, çok odalı bu yapının tamamında, taban seviyesinin, inişli çıkışlı ana kaya seviyesini izlediğini göstermektedir. Odanın doğu duvarının yüzünde iki, kuzeydoğu köşesinde de bir adet olmak üzere, dar ve uzun dikme yuvaları yer almaktadır. Bu yuvaların varlığı korunmuş taş temellerin üstünde ahşap iskeletli bir üstyapının varlığının kesin kanıtıdır. Ayrıca, 1998'te yürütülen çalışmalarda sıvalı bir taban ve iç duvar yüzlerinde basit sıva izlerine rastlanmıştır. Geniş bir eşik taşına çıkan çok katlı bir döşemeye sahip Birinci Oda'nın kapı eşiği, kazılan eşikler arasında en çarpıcı olanıdır. Bununla beraber, eşiğin iç tarafının batısında küçük bir söve deliği bulunmaktadır. Bu da yaklaşık 1.2 m genişliğinde tek kanatlı bir kapı kullanılmış olduğuna işaret etmektedir.

Şekil 96. Birinci Oda'nın eşiği ve doğu duvarı. (11dpcc0461)

İkinci Oda

İkinci Oda 4.62 m x 4.9 m boyutlarında olup 23.03 metrekarelik bir alana sahiptir. Birinci Oda'da olduğu gibi, bu odanın da batı duvarının yüzünde yer alan dar ve uzun iki dikme yuvası ile kuzey duvarının ortasında ve odanın köşelerinde yer alan yassı taştan dikme kaideleri, ahşap iskeletli bir üstyapının varlığının kanıtıdır (Şek. 97). İkinci ve Üçüncü Oda'ların ortasında geçici olarak bırakılan kesitlerde, yapıda ikinci katın varlığına dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Odaya ait beyaz sıvalı taban, çöküntü altında da olsa, kısmen korunmuştur (Şek. 98). Birinci Oda'nın aksine, İkinci Oda'nın kapı eşiği güney duvarının tam ortasında yer almaktadır. Ayrıca, burada herhangi bir söve yuvasına rastlanmamıştır. Ancak, güney duvarın batı kesiminde yer alan yassı taşlar, belki de, ortalama aynı boyutlardaki bir kapı için benzer bir görev üstlenmiş olabilir.

Şekil 97. İkinci Oda'nın batı duvarının yüzünde yer alan dar dikme yuvası. (11dpcc0524)

Şekil 98. İkinci Oda'nın sıvalı tabanına ait kesit. (11dpcc0474)

İkinci Oda'nın ortasına yakın bir yerde en az 6 adet büyük küpe ait olabilecek seramik kırıkları bulunmuştur. Kapların boyutları ve kırık parçaların dağılımları bu kapların odanın tabanına yıkım esnasında yerleştirildiklerini göstermektedir. Parçalardan bir tanesi, üzerine kazınmış bir işaret taşımaktadır (Şek. 99). Odanın tabanından alınan toprak örneklerinde yapılan ön analizlerde rastlanan buğday kalıntıları, depolama kaplarında buğday saklanmış olduğunu düşündürmektedir.

Şekil 99. İkinci Oda'da, üzerinde kazınmış işaret bulunan seramik parçası. (11dpcc0701)

Üçüncü Oda

Üçüncü Oda 4.47 m x 4.81 m boyutlarında olup 21.5 metrekarelik bir alana sahiptir. Odanın üç köşesinde ve kuzey duvarının ortasında bulunan yassı taştan dikme kaideleri ile batı duvarda başka küçük bir kaidenin varlığı yine ahşap bir üstyapının varlığına kanıt oluşturmaktadır. (Şek. 100).

Sıvalı taban odanın kuzey ve doğu taraflarında korunmuştur. Odanın kuzeydoğu köşesindeki dikme kaidesine doğru taban boyunca uzanan siyah bir kül hattı saptanmıştır. Bu hat ahşap dikmelerden birinin kalıntısıdır. Odanın güneybatı çeyreğinin büyük bir kısmı tabandan yoksundur. Bu alan 75 cm genişliğinde ve U şeklindeki ocağın varlığından anlaşılacağı üzere çok yoğun kullanılmıştır. Ayrıca, odanın kuzey, doğu ve batı duvarlarının iç yüzlerinin tabanı boyunca basit beyaz bir sıva çizgisi uzanmaktadır.

Birinci ve İkinci Oda'ların aksine, bu odanın güney duvarında tek bir giriş kapısı söz konusu değildir. Bunun yerine, duvarın ortasında geniş bir kapı aralığı ve ondan küçük bir duvar parçası ile ayrılan ikinci bir aralık bulunmaktadır. Bu duvar parçası belki de odayı güneyde henüz kazılmamış olan ve olası ikinci bir odadan ayıran bir iç bölme olabilir. Gelecek yıl yürütülecek kazılar, Üçüncü Oda ile yapının geri kalan kısmı arasındaki ilişkiyi aydınlatacaktır.

Şekil 100. Üçüncü Oda'da bulunan sütun kaideleri, ocak ve sıvalı taban. (11dpcc0444)

Buluntular

Üçüncü Oda'ya ait yıkım tabakasından birkaç küçük buluntu çıkarılmıştır. Güzel renkli bir cam boncuk (Şek. 101), bir demir bıçak (Şek. 102) ve bakır alaşımından yapılmış bir iğne parçası (Şek. 103). Buluntular oda boyunca dağınık halde olup ocağın çevresinde kümelenmemişlerdir.

Şekil 101. Üçüncü Oda'da bulunan cam boncuk. (11dpcc0712)

Şekil 102. Üçüncü Oda'da bulunan demir bıçak. (11dpcc0730)

Şekil 103. Üçüncü Oda'da bulunan bakır alaşımı iğne. (11dpcc0722)

Toprak Örnekleri

Ocak ve bitişindeki alanlardan alınan ilk toprak örnekleri odadaki kalıntılarda buğdayın yoğun olarak kullanıldığına işaret etmekte ve pişirme işlemi için bu ocağın kullanıldığını göstermektedir (şek. 104 ve 105).

şekil 104. Üçüncü Oda'da flotasyon amaçlı toprak örneklerinin sistemli bir şekilde toplanması. (11dpcc0214)

şekil 105. Flotasyon cihazı. (11dpcc0214)

Konservasyon ve İllüstrasyon

TR29 Açması kazılarında bulunan bütün eserlerin konservasyonu, fotoğraflanması ve çizimi gerçekleştirilmiştir. Ek olarak, önemli oranda zaman Kapadokya Kapısı eserlerinin temizlenmesi, konservasyonu, birleşir parçaların bulunması, fotoğraflanması ve çizimine ayrılmıştır.

Sonuçlar

Üç odada yürütülen kazı çalışmaları bu çok odalı yapının her bir odasında farklı faaliyetlerin gerçekleştirildiğini göstermektedir. Birinci Oda, fildişinden de anlaşılacağı üzere, önemli prestij eşyalarının saklanması için kullanılmış olabilir. Buradaki kapı girişi ve eşığının diğer odalara nazaran daha düzgün olması, odanın inşasına özen gösterildiğinin bir işaretidir. İkinci Oda, tahıl ve başka tür yiyeceklerin saklanması amacıyla kullanıldığına dair kesin kanıtlar taşımaktadır. Bu odanın kiler olması muhtemeldir. Üçüncü Oda ise belki de İkinci Oda'dan gelen yiyeceklerin hazırlandığı ve pişirildiği bir mekân olabilir. Gelecek yıl, yapıya ait diğer odalarda gerçekleştirilecek kazılar, odalarda gerçekleştirilen faaliyetlerin çeşitliliğini ve odaların bitişiğinde bulunan geniş salonla olan ilişkilerini daha iyi gözler önüne serecektir.

Geri Dolgu İşlemi

TR29 Açması'ndaki kazı ve belgeleme çalışmalarının ardından, açılan duvarların ve tabanların üzerine jeotekstil örtülmüştür. Koruma çalışmalarına yardımcı olması amacıyla duvarların üstüne iki sıra yeni taş örülmüştür. Tabanlar ise hassas yüzeylerin korunması amacıyla çok ince ve temiz bir geri dolgu ile kapatılmıştır. Açmanın güney kesiminde, yapının öne meyilli olan duvarlarının yıkılmasını önlemek amacıyla duvarların dış tarafı geri dolgu ile doldurulmuştur. Gelecek yıl bu duvarlar desteklenecek ve restorasyon çalışmaları kapsamında yeniden örülecektir. Böylelikle kenti gezmeye gelen ziyaretçiler yapının kazılarla açılan bölümlerini daha net bir şekilde görebileceklerdir. Gelecek kazı çalışmalarında yalnız bu yapı değil, aynı yapı adası içinde bulunan başka önemli yapılar da ortaya çıkarılacaktır.

Şekil 106. TR29 Açması geri doldurulduktan sonra, özgün duvarların üzerine birkaç sıra taş örüldü, böylece yeni örgünün özgün duvarlardan ayrılması sağlanmış oldu. (11dpcc0214)

ARKEOMETALURJİ

Kerkenes Dağı Metallerinin Örneklendirilmesi

2011'de Kerkenes Dağı'nda ortaya çıkarılan metal obje ve parçalar yine Joseph Lehner tarafından incelenmiştir. Örnekler, analizleri yapılmak üzere California Üniversitesi – Los Angeles Cotsen Arkeoloji Enstitüsü'ne götürülmüştür (Şek. 107). Devam eden yenilikçi çalışmalar, objelerdeki metalin hangi maden yatağından geldiğini daha iyi anlamamızda yardımcı olacaktır. Analizin ön sonuçları, temel bakır kaynağının Karadeniz cevheri yerine, güney ve güneydoğuda, Toroslar ve Aladağlar'da olduğunu önermektedir. Başta demir olmak üzere, diğer çalışmalar metal işleme teknolojilerini incelemek için tasarlanmıştır.

Şekil 107. Joseph Lehner UCLA SEM Labaratuvarında metal örneklerini incelerken. (11dpkc0876)

GELECEK YILLAR İÇİN ÇALIŞMALAR

Jeofizik Yüzey Araştırması

Bahardaki elektrik öz direnç yüzey araştırması değerli sonuçlar vermeye devam ederken, gradiyometre taramasının sonuçlarına da netlik kazandırmıştır. Yüzey araştırması, süresi hava koşulları ve bütçeye bağlı olmak üzere her bahar birkaç haftalığına devam edecektir.

Kerkenes'teki Kazılar

Kapadokya Kapısındaki çalışmaların 2011'de tamamlanmasıyla nihai yayın raporunun hazırlanmasına odaklanmak mümkün olacaktır. Dr Scott Branting tarafından başlatılan yeni girişim, yerleşimin kuzey ucundaki büyük kentsel yapı adasına odaklanmıştır. Kerkenes Dağ'ın kuzey kesimindeki 6000 metrekarelik bu yapı adasında, geniş ölçekli kazı programı gelecek altı yıl için planlanmıştır. Kazılan kontektlerden paleobotanik kalıntı analizleri için toprak örnekleri alımına ve süregelen ulaşım çalışmaları programının bir parçası olarak kentsel yapı adaları arasındaki hareketlerin incelemesine devam edilecektir. Kazılarda bulunan metaller, seramik objeler ve parçaları üzerinde yapılan analizler sürdürülecektir.

Kapadokya Kapı'sındaki Restorasyon Çalışmaları

ABD Büyükelçiliği Kültürel Koruma Fonu tarafından desteklenen restorasyon çalışması tamamlanmıştır. Kapının onarılan ve restore edilen kısımlarının takibine devam edilecektir ve gerekirse Demir Çağının bu önemli yapısının korunması için ilave tedbirler alınacaktır.

YAYINLAR

Monograf Serileri

Final monograflarının hazırlıkları kesintisiz devam etmektedir. Uzaktan algılama çalışmaları ve test açmaları sonuçlarına odaklanan ilk sayı, iki dilde ve bütünü renkli olarak hazırlanmıştır.

Biri Kapadokya Kapısı'nda yapılan çalışmalara, diğeri Saray Yapı Grubu'nun yüzey araştırması ve kazılarına adanan iki monografin tamamlanması, 1993'ten bu yana Geoffrey Summers başkanlığında yürütülen araştırmayı sonuca bağlayacaktır. Saray Yapı Grubu'nun Anıtsal Girişi'nde bulunan idollerden bir tanesi restore edilmiş ve Yozgat Müzesi teşhirine sunulmuştur (Şek. 108).

Şekil 108. Yozgat Müzesi Müdürü Hasan Şenyurt, Saray Yapı Grubu'nun Anıtsal Girişi'nden bulunan restore edilmiş idolün yanında. (11dpcg0108)

Doğu Araştırmaları Enstitüsü Ekibinin Yayınları

Chicago Üniversitesi'ndeki Antik Orta Doğu Çevresel Araştırmalar Merkezi (CAMEL) Yöneticisi Scott Branting tarafından başlatılan araştırma programı aşağıda tanımlanan monografların hazırlığını içerecektir.

Kerkenes Dağı'ndaki Antik Ulaşım Simulasyonları

Bu monograf dahilinde yayın için Kerkenes Dağı sokaklarından geçmiş yıllarda alınan toprak örneklerinin incelenmesi devam edilmektedir. Çalışma, antik şehir içindeki yaya trafiği simulasyonlarının denenmesine ve ölçülmesine olanak sağlayacaktır. Bu yayının 2013'de çıkması planlanmaktadır.

Kerkenes Dağı'ndaki Kentsel Yapı Adası Kazıları

TR29'daki kazılar geniş kapsamlı kazı çalışmalarının başlangıcıdır. Amaç, önümüzdeki 6 yıl içinde TR29'un bulunduğu kentsel yapı adasının tüm birimleriyle kazılmasıdır. Bu çalışma, kazıları tamamlanmasının ardından ayrı bir monograf olarak yayınlanacaktır.

KERKENES DAĞI PROJESİ YAYINLARI

Yıllara Göre

Kerkenes Dağı İnternet Sayfası

<http://www.kerkenes.metu.edu.tr>

Bu site uluslararası arkeolojik bir projenin elektronik ortamda yayınlanmasının genel denemesidir.

Monograf

2008 Draycott, C.M., Summers, G.D. and Brixhe, Cl.

Kerkenes Special Studies 1: Sculpture and Inscriptions from the Monumental Entrance to the Palatial Complex at Kerkenes Dag, Turkey. Chicago. OIP 135.

<https://oi.uchicago.edu/research/pubs/catalog/oip/oip135.html>

Kitap Bölümleri

2007 Summers, G. and Summers, F.

Kerkenes Dağ. In H. Sivas and T. Sivas (eds) *Friglerin Gizemli Uygarlığı. The Mysterious Civilization of the Phrygians.* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 115-126.

1998 Summers, G.D. and Summers, M.E.F.

The Kerkenes Dağ Project, in R. Matthews (ed.) *Ancient Anatolia*, London (BIAA), 177-194 and colour pls 29-30.

Kerkenes News / Haberler

2011 Summers, G. and Summers, F. (eds),

Kerkenes News / Haberler 13, 2010, METU Press, Ankara.

2010 Summers, G. and Summers, F. (eds),

Kerkenes News / Haberler 12, 2009, METU Press, Ankara.

2009 Summers, G. and Summers, F. (eds),

Kerkenes News / Haberler 11, 2008, METU Press, Ankara.

2008 Summers, G. and Summers, F. (eds),

Kerkenes News / Haberler 10, 2007, METU Press, Ankara.

2007 Summers, G., Summers, F. and Branting S.

Kerkenes News / Haberler 9, 2007, METU Press, Ankara.

2006 Summers, G. and Summers, F.

Kerkenes News / Haberler 8, 2005, METU Press, Ankara.

2005 Summers, G., Summers, F. and Branting, S.

Kerkenes News / Haberler 7, 2004, METU Press, Ankara.

2004 Summers, G., Summers, F., Stronach, D. and Branting, S.

Kerkenes News / Haberler 6, 2003, METU Press, Ankara.

2002 Summers, G., Summers, F. and Stronach, D.

Kerkenes News / Haberler 5 - 2002, METU Press, Ankara.

2001 Summers, G., Summers, F. and Stronach, D.

Kerkenes / Haberler 4 - 2001, METU Press, Ankara.

2000 Summers, G., Summers, F., Stronach, D. and Özcan, M.

Kerkenes News / Haberler 3 - 2000, METU Press, Ankara.

1999 Summers, G., Summers, F., Stronach, D. and Özcan, M.

Kerkenes News / Haberler 2 - 1999, METU Press, Ankara.

1998 Summers, G. and Summers, F.

Kerkenes News / Haberler - 1998, Phase 1: 3-5 and Phase 2: 6-11, Regional Survey 12-13 and Project Information: 14-16, METU Press, Ankara.

Makale ve Konferans Bildirileri

Yayın Aşamasında

Branting, S., Summers, G.D. and Summers, F.

Kerkenes 2010, 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 23-27 Mayıs 2011, Malatya, Ankara.*

Bağcı Kaya S., Eren G., Summers F. and Summers G.

Kerkenes'te 2010 Yıllı Jeofiziksel yüzey araştırmaları, 27. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 23-27 Mayıs 2011, Malatya, Ankara.*

Summers G.D. and Summers F.

"The Kale at Kerkenes Dağ, an Iron Age Capital in Central Anatolia." In *Cities and Citadels*, edited by Scott Redford. Peeters Press, Leuven.

2011 Summers, G.D. and Summers, F.

Kerkenes 2009, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 24-28 Mayıs 2010, İstanbul, Ankara:* 381-402.

2010 Kealhofer, L., Grave, P., Marsh, B., Steadman, S., Gorny, R.L. and Summers, G.D.

Patterns of interaction in Central Anatolia: Three Sites in Yozgat Province, *Anatolian Studies* 60, 71-92.

2010 Summers, G.D. and Summers, F.

From Picks to Pixels: Eighty Years of Development in the Tools of Archaeological Exploration and Interpretation, 1927-2007, at Kerkenes Dağ in Central Turkey. In P. Matthiae, F. Pinnock, L. Nigro and N. Marchetti (eds) with the collaboration of Licia Romano *Proceedings of the 6th International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East, May 5th-10th 2008, "Sapienza" - Università di Roma Volume 2 Excavations, Surveys and Restorations: Reports on Recent Field Archaeology in the Near East.* Wiesbaden, Harrassowitz, 669-683.

2010 Summers, G. and Summers, F.

Kerkenes 2007, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 25-29 Mayıs 2009, Denizli, Ankara:* 37-49.

2010 Summers, G., Summers, F. and Branting, S.

Kerkenes 2008, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 25-29 Mayıs 2009, Denizli, Ankara:* 51-64.

2009 Summers, G.D.

Between Urartu and Phrygia: the North-Central Anatolian Plateau in the Iron Age. In H. Sağlamtimur, E. Abay, Z. Derin, A.Ü. Erdem, A. Batmaz, F. Dedeoğlu, M. Erdalkıran, M.B. Baştürk and E. Konakçı (eds) *Studies in Honour of Altan Çilingiroğlu: a life dedicated to Urartu on the shores of the Upper Sea.* İstanbul, Arkeoloji ve Sanat, 657-671.

2009 The End of Chronology: New Directions in the Archaeology of the Central Anatolian Iron Age. In S.W. Manning and M.J. Bruce (eds) *Tree-Rings, Kings, and Old World Archaeology and Environment: Paper Presented in Honor of Peter Ian Kuniholm.* Oxbow, Oxford and Oakville, 239-251.

2008 Atalan Çayırmezmez, N., Ertepinar Kaymakçı, P. and Summers, G.D.

Remote Sensing Methods at Kerkenes: Combining Geophysical and Other Methods, *Journal of the Earth Sciences Application and Research Centre of Hacettepe University* 29, 87-100.

2008 Summers, G.D.

Periodisation and Terminology in the Central Anatolian Iron Age: Archaeology, History and Audiences, *Ancient Near Eastern Studies* 45, 202-217.

2008 Summers G.D.

Kerkenes 2006, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, 28 Mayıs - 01 Haziran 2007, Kocaeli, Ankara, 477-488.*

- 2008 Summers, G. and Summers, F.
A Preliminary Interpretation of Remote Sensing and Selective Excavation at the Palatial Complex, Kerkenes, *Anatolia Antiqua* 16, 53-76.
- 2007 Branting, S., Wu, Y., Srikrishnan, R. and Altaweel, M.R.
SHULGI: A Geospatial Tool for Modeling Human Movement and Interaction, in M.J. North, C.M. Macal and D.L. Sallach (eds) *Proceedings of the Agent 2007 Conference on Complex Interaction and Social Emergence*, ANL/DIS, Argonne, Illinois: Argonne National Laboratory, 475-487.
- 2007 Summers, G.D.
Public Spaces and Large Halls at Kerkenes. In A. Çilingiroğlu and A. Sagona, (eds) *Anatolian Iron Ages 6: The Proceedings of the Sixth Anatolian Iron Ages Colloquium held at Eskişehir, 16-20 August 2004*. Leuven, Peeters Press, 245-263
- 2007 Summers, G.
Kerkenes Projesi 2004 ve 2005, 28, *Kazı Sonuçları Toplantısı, 29 Mayıs - 2 Haziran 2006, Çanakkale*, Ankara, 13-26.
- 2006 Summers, G.D.
Architectural Terracottas in Greater Phrygia: Problems of Chronology and Distribution. In B. Avunç (ed.) *Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması. Studies in Honor of Hayat Erkanal: Cultural Reflections*, Istanbul, Homer Kitabevi, 684-688.
- 2006 Brixhe, Cl. and Summers, G.D.
Les inscriptions phrygiennes de Kerkenes Dağ (Anatolie Central), *Kadmos* 45, 93-135.
- 2006 Summers, G.D.
Aspects of material Culture at the Iron Age Capital on the Kerkenes Dağ in Central Anatolia, *Ancient Near Eastern Studies* 4, 163-201.
- 2006 Summers, G.D.
Phrygian Expansion to the East: Evidence of Cult from Kerkenes Dağ, *Baghdader Mitteilungen* 37, 647-658.
- 2006 Summers, G. and Summers, F.
Aspects of Urban Design at the Iron Age City on the Kerkenes Dağ as Revealed by Geophysical Survey, *Anatolia Antiqua* 14, 71-88.
- 2006 Summers, G. and Summers F.
Orta Anadolu'da Yozgat'ın güneyindeki Kerkenes Dağı kalıntıları bir görkemli Demir Çağı kentinin hikayesini aydınlatıyor, *Arkeo Atlas* 5, 70-77.
- 2005 Summers, G. and Summers, F.
Kerkenes Dağı Projesi 2003, 26. *Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt, 24-28 Mayıs 2004, Konya*, 97-110.
- 2004 Summers, G.D. and Summers, F.
Demir Çağı Kenti'nin sırları, *ODTÜLÜ Sayı* 32, 16-17.
- 2004 Summers, G., Summers, F. and Branting, S.
Megarons and Associated Structures at Kerkenes Dağ: an Interim Report, *Anatolia Antiqua* 12, 7-41.
- 2004 Summers, G., Summers, F. and Stronach, D.
Kerkenes Dağı Projesi 2002, 25. *Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt, 26-31 Mayıs 2003, Ankara*, 183-194.
- 2003 Stronach, D. and Summers, G.D.
The Ashlar Building at Kerkenes Dağ: An Interim Report, *Anatolica Antiqua* 11, 111-129.
- 2003 Summers, F., Atalan, N., Aydın, N., Basagaç, Ö. and Uçar, G.
Documentation of Archeological Ruins and Standing Monuments Using Photo Rectification and 3D Modeling, in M.O. Altan (ed.) *Proceedings of the XIXth International Symposium CIPA 2003, New Perspectives To Save Cultural Heritage, Antalya, Turkey, 30 September – 04 October, 2003*, CIPA, Turkey, 660-668.

- 2003 Summers, G.D., Summers, F. and Stronach, D.
Kerkenes Dağı Projesi 2001, 24. *Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt*, 27 -31 Mayıs 2002, Ankara, 449-460.
- 2002 Aydın, N., Toprak, V. and Baturayoğlu, N.
The Geophysical Survey of an Iron Age City in Central Anatolia: Kerkenes Dağ, in J. Albertz (ed.) *Proceedings of the XVIII. International Symposium CIPA 2001 Surveying and Documentation of Historic Buildings – Monuments – Sites Traditional and Modern Methods, Potsdam (Germany), September 18-21, 2001*, CIPA, Germany, 516-523.
- 2002 Baturayoğlu, N.
The Survey and Documentation of the City Walls and Cappadocia Gate of the Iron Age Settlement on Kerkenes Dağ in Central Anatolia, in J. Albertz (ed.) *Proceedings of the XVIII. International Symposium CIPA 2001 Surveying and Documentation of Historic Buildings – Monuments – Sites Traditional and Modern Methods, Potsdam (Germany), September 18-21, 2001*, CIPA, Germany, 100-107.
- 2002 Baturayoğlu, N., Summers, G.D., Summers, F. and Aydın, N.
The Survey and Documentation of an Iron Age City in Central Anatolia: Kerkenes Dağ, in J. Albertz (ed.) *Proceedings of the XVIII. International Symposium CIPA 2001 Surveying and Documentation of Historic Buildings – Monuments – Sites Traditional and Modern Methods, Potsdam (Germany), September 18-21, 2001*, CIPA, Germany, 407-414.
- 2002 Branting, S. and Summers, G.D.
Modelling Terrain: the Global Positioning System (GPS) Survey at Kerkenes Dağ, Turkey, *Antiquity* 76, 639-640.
- 2002 Dusinberre, E.R.M.
An Excavated Ivory from Kerkenes Dağ, Turkey: Transcultural Fluidities, Significations of Collective Identity, and the Problem of Median Art *Ars Orientalis* 32, 17-54.
- 2002 Summers, G.D., Summers, F., Stronach, D. and Özcan, M.
Kerkenes Dağı Projesi 2000. 23. *Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt*, 28 Mayıs - 01 Haziran 2001, Ankara, 439-448.
- 2001 Summers, G.D.
Keykavus Kale and Associated Remains on the Kerkenes Dağ in Cappadocia, Central Turkey, *Anatolica Antiqua* 9, 39-60.
- 2001 Summers, G.
Simulation and Dynamics of an Ancient City, *ArcNews* 23.2, 12-13.
- 2001 Summers, G.D. and Summers, F.,
Kerkenes Dağ. In A.M. Greaves and B. Helwing, *Archaeology in Turkey*, *American Journal of Archaeology* 105, 508-509.
- 2001 Summers, G.D., Summers F., Özcan, M. and Stronach, D.
1999 Yılı Kerkenes Dağı Projesi, 22. *Kazı Toplantısı 1.Cilt*, 22-26 Mayıs 2000, İzmir. Ankara, 211-228.
- 2000 Özcan, M., Summers, G. and Summers, F.
1998 Yılı Kerkenes Dağı Projesi, *XVII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 24-28 Mayıs 1999, Ankara. Ankara, vol. II, 211-228.
- 2000 Summers, G.D.
The Median Empire Reconsidered: a View from Kerkenes Dağ, *Anatolian Studies* 50, 55-73
- 2000 Summers, G.D.
Kerkenes Dağ, in Bienkowski, P. and Millard, A. (eds), *Dictionary of the Ancient Near East*, London, British Museum, 166.

- 2000 Summers, G.D.
Kerkenes Dağı. Orta Anadolu'da Yer Alan Demir Çağı Kentinin Araştırılmasına Teknolojik Yaklaşımlar, 1993-1999, *1999 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları*, 119-150.
- 1999 Ertem, E. and Demirci, Ş.
Characteristics of Hittite Pottery Sherds from Sites in the Kızılırmak Basin, *Journal of Archaeological Science* 42, 1017-1023.
- 1999 Summers, G.D. and Summers, M.E.F.
Kerkenes Dağı 1997, *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 25-29 Mayıs 1998 Tarsus*, Ankara, vol. II, 121-151.
- 1998 Ertem, E., Summers, G.D. and Demirci, S.
An Archaeometric Study on Plain Ware Ceramics from the Hittite Period, Kızılırmak Basin, in S. Alp and A. Süel (eds) *Acts of the IIIrd International Congress of Hittitology, Çorum, September 16-22, 1996*, Ankara, 197-215.
- 1998 Summers, G.D., Özcan, M., Branting, S., Dusingberre, E.R. and Summers, M.E.F.
Kerkenes Dağ 1996, *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı: 26-30 Mayıs 1997 Ankara*. Ankara, vol. I, 627-659.
- 1997 Korolnik, S.A.
The Conservation of a Carved Ivory Plaque, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi: 1996 Yılı* 11, 173-196.
- 1997 Summers, G.D.
The Identification of the Iron Age City on the Kerkenes Dağ in Central Anatolia, *Journal of Near Eastern Studies* 56.2, 81-94.
- 1996 Summers, G.D. and Summers, M.E.F.
Kerkenes Dağ 1994, *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 29 Mayıs - 2 Haziran 1995 Ankara*, Ankara, vol. 1, 99-122.
- 1996 Summers, G.D. and Summers, M.E.F.
Kerkenes Dağ 1995, *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 27-31 Mayıs 1996 Ankara*, Ankara, vol. II, 331-357.
- 1996 Summers, G.D., Summers, M.E.F., Baturayoglu, N., Harmanşah, Ö. and McIntosh, E.R.
The Kerkenes Dağ Survey, an Interim Report, *Anatolian Studies* 46, 201-234.
- 1995 Gurney, O.R.
The Hittite Names of Kerkenes Dağ and Kuşaklı Höyük, *Anatolian Studies* 46, 69-71.
- 1995 Summers, G.D. and Summers, M.E.F.
Kerkenes Dağ 1993, *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı: 30 Mayıs - 3 Haziran 1994 Ankara*, Ankara, 567-582.
- 1995 Summers, G.D., Summers, M.E.F. and Ahmet, K. The Regional Survey at Kerkenes Dağ: an Interim Report on the Seasons of 1993 and 1994, *Anatolian Studies* 45, 43-68.
- 1994 Summers, G.D.
Kerkenes Dağ 1993, *Anatolian Studies* 44, 15.
- 1994 Summers, G.D. and Summers, M.E.F.
The Mountain Top City on Kerkenes Dağ (Yozgat) in Cappadocia, *Arkeoloji ve Sanat* 62-63, 2-20.

Araştırma Raporları

- 2011 Summers, G.
The Kerkenes Project 2011, *Anatolian Archaeology* 16, 27-28.
- 2010 Summers, G., Summers, F., Branting, S. and Lehner, J.W.
The Kerkenes Project 2010, *Anatolian Archaeology* 16, 26-28.
- 2002 to 2009 Summers, G. and Summers, F.
The Kerkenes Project 2009, *Anatolian Archaeology* 15, 29-30.
The Kerkenes Project 2008, *Anatolian Archaeology* 14, 30-31.

- The Kerkenes Project, *Anatolian Archaeology* 13, 31-32.
The Kerkenes project in 2006, *Anatolian Archaeology* 12, 32-33 and covers.
Kerkenes 2005, *Anatolian Archaeology* 11, 34-36.
The Kerkenes Project, *Anatolian Archaeology* 10, 2004: 18-20.
The Kerkenes Project, *Anatolian Archaeology* 9, 2003: 22-24.
The Kerkenes Project, *Anatolian Archaeology* 8, 2002: 25-27.
- 2001 Summers, G., Summers, F. and Stronach, D.
The Kerkenes Project 2001, *Anatolian Archaeology* 7: 22-23.
- 1999 and 2000 Summers, G., Summers, F., Özcan, M and Stronach, D.
The Kerkenes Project 2000, *Anatolian Archaeology* 6: 22-24.
Kerkenes Dağ 1999, *Anatolian Archaeology* 5: 19-22.
- 1995 to 1998 Summers, G. and Summers, F.
Kerkenes Dağ. *Anatolian Archaeology* 4, 1998: 25-27.
Kerkenes Dağ. *Anatolian Archaeology* 3, 1997: 23-25.
Kerkenes Dağ. *Anatolian Archaeology* 2, 1996: 27-28.
Kerkenes Dağ Survey Project. *Anatolian Archaeology* 1, 1995: 22-23.
- 1994 Summers, G.D.
Kerkenes Dağ, *Research Reports 1994*, BIAA, 18-20.

Haber Bülteni

- 2005 Summers, G.
Research Design at Kerkenes: Perspectives at the Start of the Third Millennium A.D.,
*News Letter 4, 2005, Bilkent University, The Department of Archaeology and the
History of Art*, 32-33.

Doktora Tezi

- 2004 Branting, Scott Andrew.
Iron Age Pedestrians at Kerkenes Dag: An Archaeological GIS-T Approach to
Movement and Transportation. Ph.D., State University of New York at Buffalo.
Online: <http://proquest.umi.com/pqdlink?RQT=306&TS=1242405628&clientId=37478>

Yüksek Lisans Tezleri

- 2009 Lehner, J. W.
Towards an Understanding of Iron Age Metals Economy in Central Anatolia: A View
from Kerkenes Dağ, MA Thesis, University of California - Los Angeles, Los Angeles
(unpublished).
- 2006 Atalan Çayırmezmez, Nurdan.
Relationships Between Topography and Kerkenes (Turkey), A GIS analysis. MSc
Thesis, Middle East Technical University, Ankara (unpublished).
- 2004 Aydın, Zeynep Nahide.
The Application of Multi-Sensor Remote Sensing Techniques in Archaeology. MA
Thesis, The University of Mississippi (unpublished).
- 2001 Aydın, Zeynep Nahide.
An Archaeometric Study of the Urban Dynamics at Kerkenes Dag Based on the
Integration of Geomagnetic Data and GIS. MSc Thesis, Middle East Technical
University, Ankara (unpublished).

Elektronik Yayın

Kerkenes Internet Sayfası

<http://www.kerkenes.metu.edu.tr>

1999 Summers, G.D.

Medes, Lydians, the 'Battle of the Eclipse' and the Historicity of Herodotus,
<http://www.kerkenes.metu.edu.tr/kerk1//12propub/wwwpaper/eclbygds/index.html>

2000 Summers, G.D.

Archaeology on the World Wide Web: Who Wants What?
<http://www.achemenet.com/pdf/colloque/summers.pdf>